

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Edunvalvonta ja pankissa asiointi

- Case: Janakkalan Osuuspankki

Rämänen, Niina

2012 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Edunvalvonta ja pankissa asiointi
- Case: Janakkalan Osuuspankki

Niina Rämänen
Liiketalous
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2012

Niina Rämänen

Edunvalvonta ja pankissa asiointi - Case: Janakkalan Osuuspankki

Vuosi 2012 Sivumäärä 44

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selventää holhustoimilain puitteet pankkitoiminnalle edunvalvontatilanteissa. Pankkitoimihenkilön tulee toimia edunvalvontatilanteissa sekä holhustoimilain että pankin omien toimintaohjeiden mukaan. Ohjeilla varmistetaan myös, että toimiessaan pankki välttää tilanteita, joissa se saattaisi joutua vahingonkorvausvastuuseen tai tilanteita joissa oikeustoimesta tulisi mitätön.

Holhustoimilain tarkoituksena on varmistaa sellaisten ihmisten etua ja oikeuksia, jotka eivät itse kykene huolehtimaan taloudellisista asioistaan esimerkiksi vajaavaltaisuuden, alaikäisyyden tai sairauden kuten dementian vuoksi. Opinnäytetyön aihealue on rajattu täysi-ikäisiin henkilöihin, joille on määrätty edunvalvoja tai joiden toimintakelpoisuutta on rajoitettu tai jotka on julistettu vajaavaltaisiksi.

Opinnäytetyössä yleisen osuuden lähteinä käytetään lakia holhustoimesta, edunvalvontaan ja holhustoimeen liittyvää kirjallisuutta sekä luotettavia verkkolähteitä. Erityisessä osuudessa kuvataan toimenpiteitä pankissa, kun asiakkaalle on määrätty edunvalvoja ja sen lähteinä käytetään Osuuspankin omia lakiin perustuvia toimintaohjeita sekä holhustoimilakia.

Opinnäytetyö on ajankohtainen, sillä Suomen väestön ja pankin asiakkaiden keski-ikä nousee yhä useammalle on määrätty edunvalvoja tai olisi tarve saada edunvalvoja huolehtimaan taloudellisista asioista. Työ on tehty Janakkalan Osuuspankille.

Niina Rämänen

Trusteeship and Banking Practice- Case: Janakkalan OP Bank

Year	2012	Pages	44

The purpose of this thesis was to determine how a bank employee´s should work in trusteeship situations so that the procedure is both in accordance with the law and the bank´s own course of action. These guidelines are intended to ensure that when operating the bank will avoid situations where it might become liability for damages or situations where legal actions would come void.

The objective of guardianship services is to make sure the rights and interest of person´s who need assistance for different reasons in the property management. The reasons can be for example illness, incompetency, mental incapacity, absence or some other reasons.

The theoretical part of the thesis deals with the guardianship services act, the bank´s internal guidelines, related Internet pages and literature on the act. The subject matter of this thesis was defined to adults who have been appointed guardian, who have a restricted legal capacity and who have been declared partly incapacitated.

The number of trusteeship has grown considerably. The need for trusteeship has increased together with the extended life span and wealth of the populace. The research was conducted at Janakkalan OP Bank.

Keywords trusteeship, guardianship, curatorship

Sisällys

1	Johdanto	8
2	Holhustoimi	9
2.1	Edunvalvonta	9
2.2	Edunvalvoja	10
2.3	Edunvalvojan tehtävät ja velvollisuudet	12
2.3.1	Päämiehen omaisuuden hoitaminen	12
2.3.2	Päämiehen edustaminen	13
2.3.3	Luvanvaraiset toimet	13
2.4	Edunvalvojan hakeminen	14
2.5	Edunvalvonnan muodot	15
2.5.1	Edunvalvojan määrääminen	15
2.5.2	Toimikelpoisuuden rajoittaminen	16
2.5.3	Vajaavaltaiseksi julistaminen	17
2.6	Edunvalvonnan uudelleenarviointi ja päättymisen	18
3	Edunvalvontavaltuutus	18
3.1	Edunvalvontavaltuutuksen tekeminen	18
3.2	Edunvalvontavaltuutus- valtakirjalla toimiminen pankissa	20
4	Toimenpiteitä pankissa	20
4.1	Tietojen tarkistaminen	21
4.2	Asiakasperustiedot	21
4.3	Päämiehen ja edunvalvojan tunnistaminen	22
5	Pankkitoiminnan peruspalvelut	22
5.1	Päämiehen oma pankkiasiointi	23
5.2	Tilit ja niiden käyttöoikeudet edunvalvonnassa	23
5.3	Edunvalvojan tiedonsaantioikeus	25
5.4	Tilin avaaminen ja lopettaminen edunvalvonnassa	25
5.5	Estotili	26
5.6	Sopimukset ja sitoumukset	27
5.7	Vanhat valtuutukset	27
6	Maksamisen palvelut	28
6.1	Verkkopalvelusopimus	28
6.2	Maksupalvelu ja suoraveloitukset	29
7	Tilinkäyttövälineet pankissa	29
7.1	Pankkikortit	30
7.2	Luottokortit	30
8	Sijoituspalvelut	31
8.1	Säästöt ja sijoitukset pankissa	31
8.2	Tallelokero ja asiakirjasäilytys	32

9	Lainapalvelut	32
9.1	Uudet luotot ja vakuudet	32
9.2	Vanhat luotot ja vakuudet.....	33
10	Lainopilliset palvelut	33
10.1	Lahjoitus	34
10.2	Perintöoikeudelliset asiat.....	34
11	Vakuutuspalvelut.....	35
12	Yhteenveto	35
	Lähteet	37
	Liitteet.....	39

Lyhenteet

HoTL	Holhoustoimilaki 1.4.1999/442
EVVL	Laki edunvalvontavaltuutuksesta 25.5.2007/648
LahjaL	Lahjalupauslaki 31.7.1947/625

1 Johdanto

Holhustoimilain (1.4.1999/442) tarkoituksena on varmistaa sellaisten ihmisten etua, jotka eivät itse kykene hoitamaan taloudellisia asioitaan, esimerkiksi vajaavaltaisuuden, sairauden tai alaikäisyyden takia. Holhustoimilain merkitys korostuu yhä enemmän, sillä vanhusten määrä kasvaa nopeasti ja Suomen väestön sekä pankin asiakkaiden keski-ikä nousee. Ikääntyminen puolestaan tuo useimmiten mukanaan erilaisia sairauksia, jotka saattavat vaikuttaa siihen, ettei asiakas itse kykene tekemään itseään ja talouttaan koskevia päätöksiä. Tällaisessa tilanteessa asiakkaalle yleensä määrätään edunvalvoja huolehtimaan edunvalvottavan eli päämiehensä eduista ja oikeuksista.

Edunvalvoja määrätään ensisijaisesti huolehtimaan päämiehensä taloudellisista asioista. Holhustoimilaki erottelee taloudellisen sekä henkilöä koskevien asioiden hoidon. Tämä opinnäytetyö käsittelee edunvalvontaa ainoastaan taloudellisten asioiden sekä pankin näkökulmasta. Opinnäytetyön aihealue on rajattu täysi-ikäisiin henkilöihin, joille on määrätty edunvalvoja tai joiden toimintakelpoisuutta on rajoitettu tai jotka on julistettu vajaavaltaisiksi.

Jokaisen pankissa työskentelevän toimihenkilön tulee olla selvillä siitä, missä asioissa päämies voi itse edustaa itseään ja mihin oikeustoimiin taas tarvitaan edunvalvojaa tai hänen lupansa. Tiettyihin toimiin, kuten esimerkiksi perinnöstä luopumiseen tai muuhun kuin valtion takaaman opintolainan ottamiseen, edunvalvoja tarvitsee luvan myös holhousviranomaiselta eli maistraatilta. Pankin toimihenkilöiden tulee tuntea holhustoimilaki ja toimia edunvalvontatilanteissa lain ja pankin toimintaohjeiden mukaisesti. Opinnäytetyö auttaa pankin toimihenkilöitä toimimaan säännösten mukaisesti niin edunvalvojan kuin päämiehenkin kanssa asioidessa.

Työn tavoitteena on yhdistää lakia ja säännöksiä edunvalvonnasta pankin toimintaan ja varmistaa, että toimintaohjeet ovat samassa linjassa lain kanssa. Ohjeilla varmistetaan myös, että toimiessaan pankki välttää tilanteita, joissa se saattaisi joutua vahingonkorvausvastuuseen tai tilanteita joissa oikeustoimesta tulisi mitätön.

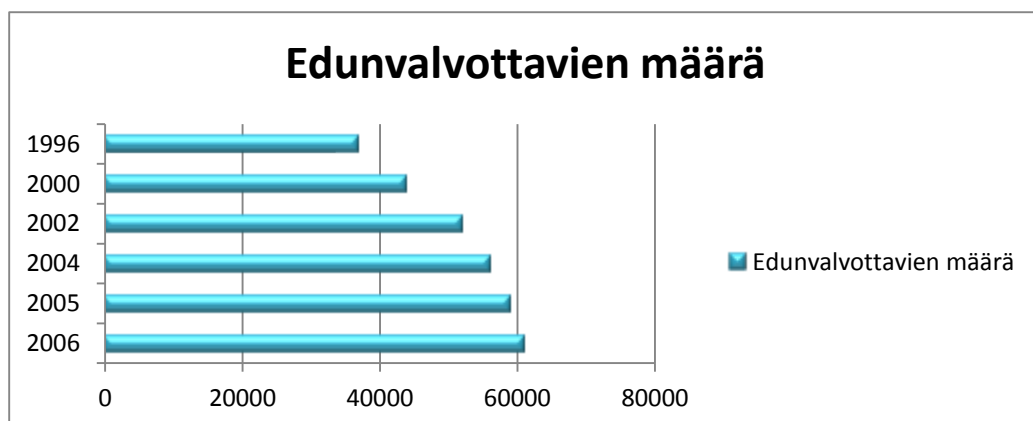
Opinnäytetyössä yleisen osuuden lähteinä on käytetty lakia holhustoimesta, edunvalvontaan ja holhustoimeen liittyvää kirjallisuutta sekä luotettavia verkkolähteitä. Erityisessä osuudessa kuvataan toimenpiteitä pankissa, kun asiakkaalle on määrätty edunvalvoja ja sen lähteinä on käytetty Osuuspankin omia lakiin perustuvia toimintaohjeita sekä holhustoimilakia. Opinnäytetyö on tehty Janakkalan Osuuspankille.

2 Holhustoimi

Edunvalvonnasta säädetään holhustoimilaissa. Holhustoimilain 1 §:ssä on säädetty, että holhustoimen tarkoituksena on varmistaa sellaisten ihmisten etuja ja oikeuksia, jotka eivät itse kykene huolehtimaan taloudellisista asioistaan vajaavaltaisuuden, sairauden kuten demensian tai muun syyn vuoksi. Vajaavaltaisuus voi johtua myös alaikäisyydestä. (Välimäki 2008, 1.) Holhustoimilain 2 §:n mukaan alaikäistä eli alle 18-vuotiasta kutsutaan vajaavaltaiseksi. Vajaavaltaisella tarkoitetaan myös täysi-ikäistä eli 18- vuotta täyttäneitä henkilöä, joka on julistettu vajaavaltaiseksi. Edunvalvojan tehtävänä on hoitaa vajaavaltaisen henkilön taloudellisia sekä muita laissa määriteltyjä asioita. (Mäkinen 2008, 378.)

2.1 Edunvalvonta

Väestötilaston mukaan vuonna 2005 yli 65-vuotiaita oli koko väestöstä noin 16 prosenttia, kun taas vastaava luku oli vuonna 1950 vajaa seitsemän prosenttia. Ennusteiden mukaan yli 65-vuotiaiden osuus kasvaa 26 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä. Ennusteiden mukaan eniten kasvaa yli 80-vuotiaiden osuus; vuonna 1996 heidän osuutensa oli reilu kolme prosenttia ja vuonna 2010 tämä luku oli noin prosentin enemmän. Tämän luvun ennustetaan olevan jo yhdeksän prosenttia vuonna 2040. Nämä muutokset ovat johtaneet siihen, että Suomessa edunvalvonnan tarve on lisääntynyt ja lisääntyy tulevaisuudessakin. Erityisesti vanhentumiseen liittyvät sairaudet ja niistä johtuvat oireet johtavat siihen, että yhä useampi vanhus tarvitsee apua ja tukea taloudellisten asioidensa hoitamiseen. Edunvalvonnan tarvetta kasvattaa myös vanhusten vaurastuminen, sillä vanhenevalla väestöllä on yhä enemmän huolenpitoa vaativaa varallisuutta. Holhotut- ajankohtaisohjelman mukaan Suomessa elää tällä hetkellä yli 60 000 ihmistä, jotka eivät saa päättää itse raha-asioistaan. Heidän taloudellisia asioitaan hoitavat edunvalvojat. (Välimäki 2008, 11-12; Holhotut 2010.)

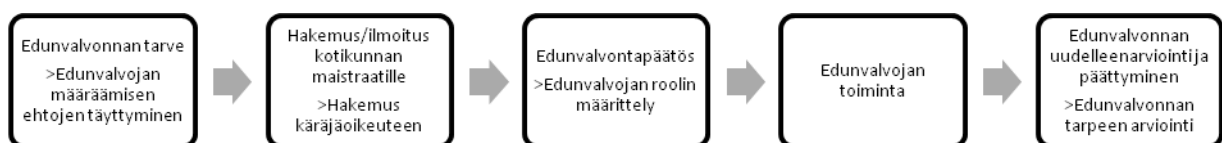

Kuvio 1:Edunvalvottavien määrä. Maistraatti 2009.

Edunvalvontaa tulee pitää vasta viimesijaisena toimena. Siihen tulisi siis turvautua vasta siinä vaiheessa, kun avun tarpeessa olevan henkilön läheisten tuki tai muut vastaavat palvelut eivät enää yksin riitä. Jotta asiakkaalle voidaan määrätä edunvalvoja, täytyy kahden eri kriteerin täyttyä. Ensimmäinen kriteeri on, ettei henkilö kykene enää huolehtimaan asioistaan itse, vaan asioiden hoitoon tarvitaan toinen ihminen. Toisena kriteerinä on se, etteivät asiat tule muilla tavoin kuin edunvalvonnalla hoidetuksi. Joissakin tapauksissa henkilö ei pysty itse hoitamaan omia asioitaan, mutta hänen asiansa saadaan hoidettua ilman edunvalvontaa esimerkiksi läheisten tuen avulla. Tällöin asiakkaalle ei tarvitse määrätä edunvalvontaa. (Edunvalvonnan tarpeen arviointi 2009.)

Käräjäoikeudet sekä maistraatit osallistuvat edunvalvonnan tarpeen arviointiin ja tekevät ratkaisut edunvalvonnan määräämisestä. Henkilö, joka on mielestään edunvalvojan tarpeessa, voi tehdä asiaa koskevan hakemuksen maistraatille. Hakemukseen olisi hyvä liittää myös lääkärinlausunto. Maistraatti voi tehdä päätöksen edunvalvojan määräämisestä, jos henkilö kykenee ymmärtämään edunvalvonnan merkityksen ja pyytää, että tietty henkilö toimisi hänen edunvalvojanaan. Muussa tapauksessa käräjäoikeus päättää edunvalvonnan tarpeellisuudesta maistraatin hakemuksesta. Holhoustoimilain 91 §:n mukaan pankilla on oikeus tehdä pankkiseläisyyden estämättä ilmoitus maistraatille siitä, että asiakas ei ilmeisesti enää selviä raha-asioistaan, jolloin asiakas saattaa olla edunvalvojan tarpeessa. (Parviainen & Rubanin, 2009, 173, 180.)

Edunvalvojan tehtävä alkaa siitä hetkestä, kun maistraatti tai käräjäoikeus tekee asiasta ratkaisun. Pankki puolestaan saa tiedon asiakkaan edunvalvonnasta esimerkiksi itse edunvalvojalta tai henkilötietojen päivityksistä, joita pankki hankkii Väestörekisterikeskuksesta. Edunvalvojan määräys voi olla voimassa joko toistaiseksi tai vain määräjän.

Kaavio 1. Edunvalvontaprosessi

2.2 Edunvalvoja

Holhoustoimilain 4 §:n mukaan alaikäisen edunvalvojina toimivat hänen huoltajansa eli vanhemmat yhdessä. Edunvalvojat edustavat yhdessä alaikäistä lastaan ja tekevät oikeustoimia hänen puolestaan. Tuomioistuimella on kuitenkin oikeus vapauttaa huoltaja (tai huoltajat) edunvalvojan tehtävästä ja määrätä tarvittaessa toinen henkilö alaikäisen edunvalvojaksi.

Täysi-ikäisen eli 18 vuotta täyttäneen henkilön edunvalvojana toimii puolestaan henkilö, jonka tuomioistuin tai holhousviranomainen on määrännyt tehtävään. (Mäkinen 2008, 378.)

Holhustoimilain 5 §:n mukaan edunvalvojaksi voidaan määrätä henkilö, joka on sopiva hoitamaan tehtäviä ja antaa toimeen myös suostumuksensa. Edunvalvojan soveltuvuutta arvioitaessa tulee ottaa huomioon hänen taitonsa ja kokemuksensa sekä myös tehtävän laatu ja laajuus. Tavallisesti edunvalvojan tehtäviä ryhtyy hoitamaan päämiehen lapsi, puoliso tai joku muu läheinen. Edunvalvojan tehtävä voi olla toisinaan tavallista vaativampi, esimerkiksi silloin kun päämiehellä on keskivertoa suurempi määrä omaisuutta hoidettavanaan. Asiakkaalle on myös mahdollista määrätä yleinen edunvalvoja. Yleisellä edunvalvojalla tarkoitetaan valti-on virkamiestä, joka toimii virkavastuulla. (HolTL; Mäkinen 2008, 378.)

Holhustoimilain 4 §:n mukaan edunvalvottavalla eli päämiehellä voi olla tuomioistuimen tai holhousviranomaisen päätöksellä useampiakin edunvalvojia, joiden tehtävänjaosta käräjäoikeus määrää erikseen. Pankin toimihenkilön tulee pyytää edunvalvojaa tai edunvalvojia toimittamaan vajaanvaltaista koskevan virkatodistuksen tai muun vastaavan asiakirjaselvityksen. Asiakirjasta pitää käydä selvästi ilmi muun muassa alaikäisen lapsen edunvalvojat. Pankin toimihenkilöillä on myös käytössään väestötietojärjestelmä, josta selviää edunvalvojat. (HolTL; Pankin toimintaohjeet 2011.)

Tilanteissa, joissa päämiehelle määrätään yleinen edunvalvonta, ei tehtävään määrätä yksilöityä henkilöä. Tällöin edunvalvojan tehtävä on sidottu yleisen edunvalvojan virkaan. Yleisessä edunvalvonnassa päämiehellä on monesti useita edunvalvojia, jonka vuoksi edunvalvojen tietojen ajan tasalla pitäminen pankin tietokannassa olisi todella työlästä. Tästä syystä yleiselle edunvalvojalle avataan pankissa sisäisellä tunnuksella omat virkakohtaiset asiakastiedot. (Pankin toimintaohjeet 2011.)

Kun asiakkaalle määrätään edunvalvoja, hänen pääsääntöinen tehtävänsä on käyttää päätösvaltaa päämiehensä ohella. Päämiehen tulee tehdä oikeustoimia vain edunvalvojan läsnä ollessa tai tämän suostumuksella. Tämä on pankin kannalta erityisen tärkeää, jotta oikeustoimet sitovat osapuolia. Täytyy myös muistaa, että edunvalvojankin tulee olla kelpoinen tehtäväänsä. Holhustoimilain 36 §:ssä sanotaan, että edunvalvojan ylittäessä kelpoisuutensa, sidonnaisuutta oikeustoimeen ei välttämättä synny. Kelpoisuuden on sananmukaisesti ilmentävä edunvalvonnan määräyksestä. Tulkintamahdollisuuksien välttämiseksi käräjäoikeuden ja maistraatin tehtävänä on antaa edunvalvojalle riittävän selkeä tehtävä. (HolTL; Pankin toimintaohjeet 2011.)

2.3 Edunvalvojan tehtävät ja velvollisuudet

Tavallisesti edunvalvojan tehtävä on pitää huolta päämiehensä taloudellisista asioista. Toisaan toimenkuvaan voi kuitenkin kuulua myös päämiehen henkilöön liittyvästä asiasta huolehtiminen. Edunvalvoja voidaan määrätä myös tiettyä tehtävää kuten kiinteistökauppaa tai perinnönjakoa varten. Edunvalvontatoimenpide mitoitetaan aina asiakkaan sen hetkisen tarpeen mukaan. (HolTL 29 §; Parviainen & Rubanin 2009, 173.)

Edunvalvojan tehtäviin kuuluu päämiehen omaisuudesta huolehtiminen siten, että omaisuus ja tuotto voidaan käyttää päämiehen omiin tarpeisiin ja hyödyksi. Omaisuus, jota ei käytetä päämiehen tarpeisiin, on sijoitettava niin, että sen säilymisestä on riittävä varmuus ja sille saadaan myös kohtuullinen tuotto. Maistraatti voi määrätä, että edunvalvojan on laadittava hoitosuunnitelma päämiehen omaisuuden hoidon ja käytön ohjeeksi. Hoitosuunnitelma laaditaan yleensä silloin kun päämiehellä on suurempi määrä varallisuutta. (HolTL 37-40 §.)

2.3.1 Päämiehen omaisuuden hoitaminen

Edunvalvojan toimenkuvaan kuuluu päämiehensä käyttövarojen riittävydestä huolehtiminen. Holhoustoimilain 31 §:n mukaan edunvalvojan on myös ilmoitettava maksuvelvollisille, mille tilille erinäiset maksut, kuten eläkkeet tulee maksaa. Lisäksi edunvalvojan on kerrottava pankille, keillä kaikilla on oikeus nostaa varoja hänen päämiehensä tililtä. Edunvalvojalla ei ole oikeutta myydä päämiehen omaisuutta, jolla on suurempaa arvoa tai jota päämies todennäköisesti tarvitsee tulevaisuudessa. Edunvalvoja ei myöskään voi lahjoittaa päämiehensä omaisuutta edes maistraatin luvalla. (HolhTL 31-32 §)

Edunvalvojan on holhoustoimilain 48 §:n mukaan pidettävä kirjaa asiakkaansa omaisuudesta ja veloista sekä tilikauden tapahtumista. Hänen on myös toimitettava kolmen kuukauden sisällä edunvalvojan toimen alkaessa maistraatille omaisuusluettelo päämiehen varallisuudesta ja veloista. Omaisuusluetteloon tulee kirjata myös tieto omaisuudesta, joka on päämiehen itsensä hallittavissa. Omaisuusluettelo tulee päivittää, mikäli päämiehen omaisuus lisääntyy. Luettelo tulee palauttaa kuukauden sisällä omaisuuden kasvamisesta. (Mäkinen 2008, 390.)

Edunvalvojan tehtävä on antaa vuosittain maistraatille vuositili kolmen kuukauden sisällä tilikauden päättymisestä. Vuositiliä laadittaessa tulee käyttää maistraatin tililomaketta. Lisäksi edunvalvojan on pyydettyessä toimitettava maistraatille kaikki edunvalvojan toimeen liittyvät tiedot, asiakirjat sekä kuitit. Edunvalvojan tärkeimpiin tehtäviin sisältyy päämiehen avustaminen tämän taloudellisissa asioissa, kuten laskujen maksamisessa tai taloudellisen edun valvonnassa. Edunvalvojan tulee tehdä päätöstili edunvalvonnan loppuessa. Edunvalvojan tehtävä loppuu, mikäli edunvalvonnan tarvetta ei enää ole, päämies kuolee tai käräjäoikeus vapa-

uttaa edunvalvojan tehtävästä. Mikäli edunvalvonnan tarve on perustunut alaikäisyyteen, loppuu edunvalvojan tehtävä automaattisesti, kun päämies täyttää 18 vuotta. (Mäkinen 2008, 391.)

2.3.2 Päämiehen edustaminen

Edunvalvojalla on holhustoimilain 29 §:n mukaan tavallisesti kelpoisuus edustaa päämiestään tämän omaisuutta sekä taloudellisia asioita koskevissa oikeustoimissa. Edunvalvojalla voi olla tämän lisäksi oikeus edustaa päämiestään myös sellaisessa tämän henkilöä koskevassa asiassa, jonka merkitystä päämies ei itse ymmärrä. Edunvalvontatehtävän sisältö määräytyy aina maistraatin tai käräjäoikeuden tekemän edunvalvontapäätöksen mukaisesti. (Parviainen 2009, 194.)

Edunvalvojalla ei ole oikeutta antaa päämiehensä puolesta suostumusta esimerkiksi avioliittoon, tunnustaa isyyttä, tehdä tai peruuttaa testamenttia eikä edustaa muissakaan sellaisissa asioissa, jotka ovat todella henkilökohtaisia. Jos päämies ei ole itse kykenevä antamaan tahdonilmaisua tällaisessa tilanteessa, jää oikeustoimi toteutumatta. (Parviainen 2009, 194.)

2.3.3 Luvanvaraiset toimet

Edunvalvojan on haettava joihinkin päämiehensä puolesta toteutettaviin oikeustoimiin lupa, ennen kuin hän voi ryhtyä toimiin. Tavallisesti nämä luvanvaraiset oikeustoimet ovat riskialttiita ja merkittäviä. Luvanvaraiset oikeustoimet on lueteltu HolhTL 34 §:ssä. Edunvalvojan työtä ja päätöksiä valvoo maistraatti. (Välimäki 2008, 193.)

Luvanvaraisiin oikeustoimiin kuuluvat muun muassa seuraavat toimet: omaisuuden luovuttaminen pantiksi, muun kuin valtion takaaman opintolainan ottaminen, perinnöstä luopuminen ja kiinteän omaisuuden luovuttaminen toisen käytettäväksi yli viideksi vuodeksi. Holhustoimilain 35 §:n mukaan edunvalvoja voi saada holhousviranomaiselta luvan kyseisiin oikeustoimiin, mikäli luvan myöntäminen on päämiehen edunmukaista. Mikäli edunvalvoja aiheuttaa päämiehelleen vahinkoa omaa tehtäväänsä hoitaessa, on hän vahingonkorvausvastuun nojalla velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingon. Pankin tulee olla varma maistraatin myöntämästä luvasta ennen kyseisten sopimusten tekoa, koska oikeustoimi, joka on tehty ilman tarvittavaa lupaa, ei sido päämiestä ellei maistraatti hyväksy sitä hakemuksella jälkepäin. (Välimäki 2008, 133,195.)

2.4 Edunvalvojan hakeminen

Parviaisen ja Rubanin (2009,62) mukaan edunvalvojan määrää hakemuksen perusteella yleensä tuomioistuin eli käräjäoikeus tai joissakin tapauksissa holhousviranomainen eli maistraatti. Maistraatin päätehtävänä on neuvoa ja opastaa menettelytavoissa edunvalvojan saamiseksi. Kun hakemus on tehty, maistraatti selvittää hakemuksen tai ilmoituksen perusteella edunvalvonnan tarpeen. Tämän jälkeen käräjäoikeus määrää edunvalvojan maistraatin hakemuksen perusteella. Maistraatti voi määrätä edunvalvojan jos henkilö itse on hakenut edunvalvojan määräämistä ja pyytänyt tiettyä henkilöä edunvalvojaksi. Tähän hakemukseen tulee yleensä liittää lääkärlausunto, jossa ilmenee, että hakija on kykenevä antamaan pätevän lausunnon. Tämän asian käsittelyssä maistraatti kuulee hakijaa henkilökohtaisesti ja selvittää samalla edunvalvonnan tarpeen. Joissakin tapauksissa hakija ei kykene ymmärtämään edunvalvoja merkitystä hänelle, joten maistraatti ei voi määrätä edunvalvojaa.

Edunvalvontaa koskeissa asioissa asiakkaan tulee kääntyä ensin kotikuntansa maistraatin puoleen. Edunvalvojan määräämistä voivat hakea esimerkiksi maistraatti, edunvalvonnan tarpeessa oleva henkilö itse, edunvalvontaan määrättävän vanhempi, aviopuoliso, lapsi tai muu läheinen. Holhustoimilain mukaan jokainen voi ilmoittaa maistraatille henkilöstä, joka on mahdollisesti edunvalvonnan tarpeessa. (Maistraatti, 2010.)

Ilmoitus ja hakemus edunvalvonnasta tehdään maistraatille samalla lomakkeella. (Lomake on liitteenä 1.) Edunvalvontaa voidaan hakea vaihtoehtoisesti myös vapaamuotoisella ilmoituksella tai hakemuksella. Lisäksi hakemukseen voidaan lisätä liitteitä, jotka voivat mahdollisesti nopeuttaa asian käsittelyä. Tällaisia lomakkeita ovat esimerkiksi; tietoja edunvalvonnan tarpeessa olevasta henkilöstä, tietoja edunvalvojaksi esitetystä henkilöstä ja suostumus tähän tehtävään, päämiehen suostumus edunvalvoja määräämiseen, lausunto edunvalvonta-asiassa, jossa esimerkiksi sukulaiset tai läheiset voivat ilmaista valmiilla lomakkeella tai vapaamuotoisesti mielipiteensä asiasta. (Parviainen & Rubanin 2009, 174.).

Pankissa edunvalvontaa koskeva tilanne voi tulla vastaan esimerkiksi silloin, kun palvelutilanteessa selviää, ettei asiakas ymmärrä taloudellisia asioitaan. Asiakas ei ymmärrä esimerkiksi rahan arvoa, vaan yrittää nostaa normaalikäyttöön verrattuna suuria summia rahaa tai ei ymmärrä lainanotto-tilanteessa lainan merkitystä. Holhustoimilain 91 §:n mukaan pankilla on oikeus ilmoittaa asiasta pankkisalaisuutta rikkomatta, mutta pankilla ei ole siihen kuitenkaan velvollisuutta. Ilmoituksen teosta tekee päätöksen joko esimies tai joku muu vastuhenkilö. Tällöin pankki tekee ilmoituksen kirjallisena asiakkaan kotikunnan maistraatille. Ilmoitus saa sisältää vain sen, että asiakas on edunvalvonnan tarpeessa, jolloin maistraatti tai käräjäoikeus pyytää tarvittaessa lisätietoja. Pankit tekevät harvoin ilmoituksia edunvalvonnan tarpeesta maistraatille, koska asiakas saa halutessaan selville ilmoituksen tekijän. Jos pankki ei halua,

että asiakas saa tietää tämän tehneen ilmoituksen, sen kannattaa pyytää asianajajaa tekemään ilmoituksen pankin puolesta. Asianajajan ei tarvitse kertoa toimeksiantajaansa. (HolTL; Pankin toimintaohjeet 2011.)

Toinen vaihtoehto edunvalvonnan tarpeen ilmoittamisesta on, että pankin toimihenkilö ilmoittaa asiakkaan mukana olevalle lähisukulaiselle, ettei pankki voi tehdä uusia sopimuksia asiakkaan kanssa ennen edunvalvojan määräämistä. Samalla lähisukulaiselle voi ehdottaa edunvalvontaan hakemista. Toimihenkilön tulee muistaa tässäkin pankkisalaisuus eli toimihenkilö voi kertoa asiaa kysyvälle lähisukulaiselle syy, miksi uusia sopimuksia ei voida tehdä enää, mutta pankin toimihenkilö ei saa oma-aloitteisesti ottaa yhteyttä lähisukulaiseen ja kertoa edunvalvonnan tarpeessa olevan asiakkaan terveydentilasta. (Pankin toimintaohjeet 2011.)

Edunvalvonta-asian käsittely kestää maistraatissa kahdesta viikosta useaan kuukauteen. Kestoon vaikuttaa muun muassa maistraatin työtilanne ja tarvittavien lausuntojen hankkimiseen menevä aika. Käsittely kestää kauemmin, jos maistraatti joutuu tekemään edunvalvojan määräämisestä hakemuksen käräjäoikeudelle. Maistraatissa tehtävä edunvalvontapäätös maksaa 70 euroa tai se voi olla myös ilmainen. Jos taas maistraatti tekee edunvalvojan määräämistä koskevan hakemuksen käräjäoikeudelle, maksu on yleensä 100 euroa. Maksun suorittaa tehtävään määrätty edunvalvoja päämiehensä varoista. (Parviainen & Rubanin 2009, 174.)

2.5 Edunvalvonnan muodot

Vuoden 1898 Holhoustoimilain mukaan henkilöt jaoteltiin joko täysivaltaisiksi tai vajaavaltaisiksi. Tämän mukaan henkilö oli siis kaikessa joko täysivaltainen tai kaikkien asioiden osalta vajaavaltainen. Uudessa holhoustoimilaissa puolestaan on säädetty sekä-että-järjestelmästä. Kyseisen järjestelmän tarkoituksena on, että vajaavaltaisuuden oikeusvaikutukset voidaan räätälöidä kunkin ihmisen oman suojatarpeen mukaiseksi. (Välimäki 2008, 43.)

2.5.1 Edunvalvojan määrääminen

Välimäen (2008, 43) mukaan edunvalvonnan lievin keino on edunvalvojan määrääminen päämiehen avuksi. Tällöin päämiehen toimintakelpoisuuteen ei puututa enempää kuin tilanteen kannalta on välttämätöntä. Holhoustoimilain 8 §:n mukainen edunvalvojan määrääminen ei vähennä päämiehen toimintakelpoisuutta. Tämä tarkoittaa sitä, että sekä edunvalvojalla että päämiehellä on sama kelpoisuus toimia päämiehen taloudellisia toimia koskevissa asioissa. Vaikka edunvalvojan määrääminen ei poista asiakkaan yleistä oikeustoimikelpoisuutta, määräys poistaa kuitenkin päämiehen määräysvallan tilivaroihinsa, kunnes edunvalvoja määrää

toisin. (HolTL 31 §) Holhousasiainrekisteriin oli merkitty joulukuussa 2005 yhteensä 40 581 täysi-ikäistä päämiestä, joiden toimikelpoisuutta ei ole rajoitettu. (Kangas 2006, 143.)

2.5.2 Toimikelpoisuuden rajoittaminen

Holhoustoimilain 18 §:n mukaan päämiehen toimikelpoisuutta voidaan rajoittaa velvoittamalla hänet toimimaan edunvalvojan kanssa yhteistyössä. Tavallisesti täysi-ikäisen henkilön toimikelpoisuutta rajoitetaan silloin, kun hän on kykenemätön huolehtimaan omista taloudellisista asioistaan. Tällaisessa tilanteessa pelkkä edunvalvojan määrääminen ei aina riitä, sillä päämiehen varallisuusasema, toimeentulo tai muut tärkeät edut saattavat olla vaarassa. Määräys poistaa tilinomistajan tilin käyttöoikeuden, kunnes edunvalvoja ilmoittaa toisin. (Mäkinen 2008, 381; Välimäki 2008, 43-44.)

Tilanteissa, joissa päämiehen toimikelpoisuutta rajoitetaan, voi tuomioistuin supistaa hänen toimikelpoisuutta kahdella eri tavalla. Ensinäkin tuomioistuin voi päättää, että päämies saa tehdä joitakin oikeustoimia itse tai hallita sovittua omaisuuttaan yhdessä edunvalvojan kanssa. Tuomioistuin voi myös päättää, ettei päämiehellä ole kelpoisuutta suorittaa tiettyjä oikeustoimia tai oikeutta hallita tiettyä määriteltyä omaisuutta. (Mäkinen 2008, 380.)

Välimäen (2008, 43-44) mukaan rajoitettaessa päämiehen toimikelpoisuutta on henkilölle määrättävä myös edunvalvoja. Päätoimisesti edunvalvoja toimii yhteistyössä päämiehen kanssa. Tietyissä ennalta määritellyissä tilanteissa, kuten esimerkiksi tilin avaamisessa, edunvalvojalla on kuitenkin lupa toimia myös ilman päämiestä tai hänen myötävaikutustaan. Tämän lisäksi erikseen määritellään sisältykö edunvalvojan toimivaltaan myös päämiehen henkilökohtaisista asioista päättäminen.

Toimikelpoisuuden rajaamisen arvioinnissa tulee huomioida, ettei esimerkiksi pelkkä psyykinen sairaus ole aina suoranainen este taloudellisten asioiden hoitamiseksi. Mikäli henkilön sairaudesta ei koidu hänelle haittaa taloudellisessa merkityksessä, ei hänen varallisuuden hoitamista koskevaa toimikelpoisuuttaan pystytä rajoittamaan. Toisaalta sairas päämies voi myös tehdä itselleen taloudellista hallaa ottamalla esimerkiksi tarpeetonta velkaa tai tekemällä muita vastaavia oikeustoimia. Tällaisissa tilanteissa on selvää, ettei pelkkä edunvalvonnan määrääminen henkilölle riitä. (Toimikelpoisuuden rajoittaminen 2012.)

Täysi-ikäisen henkilön toimikelpoisuutta ei saa rajoittaa enempää, kuin mikä on tilanteen kannalta välttämätöntä hänen taloudellisen tilanteensa suojaamiseksi. Toimikelpoisuuden rajoittaminen voidaan asettaa voimassa olevaksi joko toistaiseksi tai määräajaksi. Käräjäoikeuden tehtävä on kirjata edunvalvontapäätökseen toimikelpoisuuden rajoittamisen pysyvyys sekä määrätä päämiehen edunvalvoja. (Mäkinen 2008, 381.)

Päämies jonka toimikelpoisuutta on rajoitettu, voi tehdä kaikkia muita oikeustoimia, paitsi häneltä rajattuja toimia. Pankin kannalta tämä on kuitenkin haasteellista, sillä kyseistä henkilöä voidaan jälkeinpäin pitää kykenemättömänä ymmärtämään tekemiensä toimien seurausta. Vastaavissa tilanteissa olisikin tärkeitä, että edunvalvoja ja päämies toimisivat toisiaan ymmärtäen. Tällaisia tilanteita välttämällä pankin tulisikin asioida aina edunvalvojan kanssa yhteistyössä, tavanomaisia pankkitilanteita lukuun ottamatta. (OPK Lakipalvelut 2008.)

Pankin toimihenkilöt voivat tarkistaa edunvalvontaan määrätyt henkilöt sekä heidän toimikelpoisuuksiensa rajoitukset holhousasianrekisteristä. Jos toimikelpoisuuden rajoitus on epäselvä, eikä pankki ole varma päämiehen oikeudesta tehdä oikeustoimi, toimeen ei tule ryhtyä. Asiakas voidaan ohjata maistraattiin selvittämään asia. (OPK Lakipalvelut 2008.)

2.5.3 Vajaavaltaiseksi julistaminen

Toimikelpoisuuden rajoittamisen äärimmäisin keino on henkilön julistaminen vajaavaltaiseksi. Tällaisessa tilanteessa vajaavaltaiseksi julistetulla on samat oikeudet kuin alaikäisellä lapsella. Tämä tarkoittaa sitä, ettei henkilöllä ole enää kelpoisuutta tehdä päteviä oikeustoimia eikä vallita omaisuuttaan. Tästä syystä edunvalvojan toimivalta koskeekin melkein kaikkia päämiehen taloudellisia asioita. Holhousvoimilain 24 §:n mukaan vajaavaltaisella on kuitenkin oikeus tehdä sellaisia oikeustoimia, jotka ovat olosuhteisiin nähden tavanomaisia sekä merkitykseltään vähäisiä. (Välimäki 2008, 47-49 ; Mäkinen 2008, 382.)

Käräjäoikeus määrää täysi-ikäisen julistamisesta vajaavaltaiseksi merkittävin ja painavin syin. Tällaisessa tilanteessa eivät enää lievemmät keinot, kuten edunvalvojan määrääminen tai toimikelpoisuuden rajoittaminen, suojaa päämiehen oikeuksia tarpeeksi paljon. Holhousvoimilain 23 §:n mukaan vajaavaltaiseksi julistetulta henkilöltä puuttuu tavallisesti kelpoisuus tehdä päteviä oikeustoimia sekä oikeus hallita omaisuuttaan. Vajaavaltaisella on kuitenkin oikeus määrätä siitä, minkä hän on vajaavaltaisuuden aikana omalla työllään ansainnut ja minkä edunvalvoja on antanut hänen vallittavakseen. Vajaavaltaiseksi julistettuja päämiehiä oli vuonna 2005 yhteensä 2557. (Kangas 2006, 144; Mäkinen 2008, 382.)

Vajaavaltaiseksi julistamisen jälkeen päämiehen tulee pystyä jatkamaan mahdollisimman normaalia elämää. Yksi edellytys tälle on, että päämiehellä on käytössään riittävät käyttövarat. Edunvalvojan tehtävänä onkin avata päämiehelle erillinen tili, johon hän osoittaa päämiehen tarpeita vastaavat riittävät käyttövarat. Yleensä päämies määrää yksin näistä käytössään olevista varoista. (Mäkinen 2008, 382.) Edunvalvoja hoitaa vajaavaltaiseksi julistetun henkilön kaikkia pankkiasioita. Edunvalvoja tekee kaikki sopimukset pankin kanssa. Vaikka vajaavaltaisen asioikin pankissa yhdessä edunvalvojan kanssa, voi hän kuitenkin itse tehdä tilitään nostoja sekä viedä talletuksia. (HoTL 23 §)

2.6 Edunvalvonnan uudelleenarviointi ja päättyminen

Edunvalvontamääräys on voimassa joko toistaiseksi tai määräajan, edunvalvottajan tilanteen mukaan. Mikäli edunvalvoja on määrätty joltain tiettyä tehtävää varten, on määräys voimassa siihen asti kunnes tehtävä on suoritettu loppuun. Kun päämies ei enää tarvitse edunvalvontaa, on tuomioistuimen määrättävä tehtävän lakkauttamisesta hakemuksen perusteella. Edunvalvonnan lakkauttamisen edellytyksenä on, että päämies ymmärtää asian merkityksen ja lakkauttamishakemus haetaan yhdessä edunvalvojan kanssa. Edunvalvonta loppuu myös päämiehen kuollessa tai jos edunvalvoja vapautetaan tehtävästään. Edunvalvonta loppuu myös silloin, jos edunvalvoja julistetaan vajaavaltaiseksi. (Parviainen & Rubanin 2009, 198-199.)

Käräjäoikeuden tai maistraatin määriteltävä edunvalvonnan voimassaoloaikaa, tulee heidän huomioida päämiehen tulevaisuuden tarpeet edunvalvonnassa. Mikäli tilannetta arvioidessa on jo itsestään selvää, ettei päämies kykene tulevaisuudessakaan hoitamaan omia taloudellisia asioitaan, on kaikkien kannalta parasta määrätä edunvalvonta toistaiseksi voimassa olevaksi. Mikäli taas päämiehen asioiden hoitokyky voi muuttua tulevaisuudessa, tulee määräys osoittaa määräajaksi.

Tilanteissa, joissa edunvalvoja on määrätty holhoustoimilain 8 §:n tai 9 §:n nojalla, on holhousviranomaisen selvitettävä oma-aloitteisesti edunvalvonnan jatkumisen tarpeellisuus seuraavan neljän kalenterivuoden aikana. Selvitys on tehtävä uudestaan joka neljäs kalenterivuosi. Tarvittaessa holhousviranomaisen on laadittava käräjäoikeudelle hakemus edunvalvojan tehtävän lakkauttamisesta. (HolTL 17 §.)

3 Edunvalvontavaltuutus

Edunvalvontavaltuutus on melko uusi edustuksen muoto. Sen avulla henkilö voi itse etukäteen järjestää asioidensa hoidon sen varalta, että hän myöhemmin tulee kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan esimerkiksi sairauden tai heikentyneen terveydentilan vuoksi. Se eroaa edunvalvonnasta lähinnä siinä, että kysymys on henkilön omaan tahdonilmaisuun perustuvasta edustuksesta. Vuonna 2007 voimaan tullut edunvalvontavaltuutusta koskeva laki antaa näin ollen hyvät keinot varautua etukäteen mahdollisen toimintakyvyn heikkenemiseen. (Antila 2007, 1.)

3.1 Edunvalvontavaltuutuksen tekeminen

Lakia edunvalvontavaltuutuksesta sovelletaan valtuutukseen, jonka valtuuttaja on määrännyt astumaan voimaan siinä tapauksessa, jos hän tulee sairauden, heikentyneen terveydentilan,

henkisen toiminnan häiriintymisen tai muun vastaavan syyn takia kykenemättömäksi hoitamaan asioitaan (EVVL 1 §.)

Edunvalvontavaltuutuksella valtuutettu voidaan oikeuttaa edustamaan valtuutuksen tekijää taloudellisissa asioissa. Valtuutus voi käsittää myös henkilöä koskevat asiat, joiden merkitystä valtuuttaja ei kykene ymmärtämään sillä hetkellä, jolloin valtuutusta olisi käytettävä. Tällaisessa valtuutuksessa valtuutetun edustamisvalta on aina luonteeltaan toissijainen. Jos valtuuttajalla on tilanteessa riittävä kyky ymmärtää kyseisen asian merkitys, vain hän itse voi tehdä asiasta päätöksen. (Antila 2007,1.) Valtuutus voidaan myös rajoittaa koskemaan ainoastaan yhtä määrättyä oikeustointia, asiaa tai omaisuutta. Valtuutettu ei voi kuitenkaan antaa suostumustaan valtuuttajan puolesta jokaisessa tilanteessa. Tällaisia tilanteita ovat muun muassa suostumus avioliittoon tai lapseksi ottamiseen, isyyden tunnustus sekä testamentin teko. Valtuutettu ei voi myöskään edustaa muissa sellaisissa asioissa, jotka ovat valtuuttajalle todella henkilökohtaisia (EVVL 2 §.)

Edunvalvontavaltuutus tehdään aina kirjallisesti. Valtakirjan voi tehdä ainoastaan täysi-ikäinen eli kahdeksantoista vuotta täyttänyt henkilö, joka kykenee ymmärtämään valtakirjan merkityksen. Edunvalvontavaltakirjassa valtuutettu nimeää tehtävään suostuneen valtuutetun. Valtakirjassa määritellään myös asiat, jotka kyseinen valtuutus kattaa. (Edunvalvontavaltuutus 2009.)

Valtakirja on allekirjoitettava joko kahden todistajan samanaikaisesti läsnä ollessa tai muussa tapauksessa valtuuttajan on tunnustettava allekirjoitus. Tämän jälkeen todistajien tulee todistaa valtakirja allekirjoituksillaan. Todistajien tulee tietää, että kyseessä on edunvalvontavaltuutusvaltakirja. Heidän ei tarvitse kuitenkaan tietää itse valtakirjan sisällöstä. Lähiomainen ei voi toimia todistajana. Allekirjoitettu valtakirja luovutetaan joko valtuutetun haltuun tai siitä ilmoitetaan muutoin valtuutetulle. Valtakirjan voi myös peruuttaa tai sitä voi muuttaa. (EVVL 6 §.)

Edunvalvontavaltuutusta koskevassa valtakirjassa tulee ilmetä tiedot valtuuttamistarkoituksesta sekä asioista, joissa valtuutettu oikeutetaan edustamaan valtuuttajaa. Asiakirjasta tulee selvitä myös tiedot valtuuttajasta ja valtuutetusta sekä maininnasta, jonka mukaan valtuutus tulee voimaan siinä tapauksessa, että valtuuttaja tulee sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan. Edunvalvontavaltuutusta koskeva valtakirja on määrämuotoinen oikeustoimi, joka on rinnastettavissa testamentin laatimiseen. (Edunvalvontavaltuutus 2009; OPK Lakipalvelut 2009.)

Edunvalvontavaltuutus loppuu, mikäli valtuutus peruutetaan, kun valtuuttaja kuolee tai kun valtuutettu ilmoittaa holhousviranomaiselle luopuvansa tehtävästään. Valtuutus lakkaa myös silloin, kun valtuuttajalle määrätään edunvalvoja. Se lakkaa kuitenkin vain niiltä tehtäviä osilta, jotka kuuluvat edunvalvojan työnkuvaan. (EVVL 11 §.)

3.2 Edunvalvontavaltuutus- valtakirjalla toimiminen pankissa

Pankin toimihenkilön tulee pyytää aina alkuperäinen valtakirja ja maistraatin vahvistus nähtäväksi, joista tulee tarkistaa valtuutetun oikeus tehdä kyseisiä oikeustoimia. Valtakirjasta ja vahvistuksesta otetaan pankille kopio ja ne liitetään valtuuttajan tilisopimukseen. Myös sovelukseen merkitään edunvalvontavaltuutusta koskevan valtakirjan olemassaolo. Pankin toimihenkilöillä on myös mahdollisuus tarkistaa edunvalvontavaltuutuksen olemassaolo sekä valtuutetun tiedot holhousasioiden rekisteristä, jos on syytä epäillä esimerkiksi asiakkaan edunvalvonnan tarvetta tai vahvistetun valtuutuksen peruuttamista. (Valtakirjamalli on liitteenä 2.) (EVVL; OPK Lakipalvelut 2009.)

Valtakirjasta tulee tarkistaa, mitä asioita valtuutus koskee. Onko esimerkiksi kyseessä yleisluontoinen taloudellisten asioiden hoitoon annettu valtakirja vai tiettyjä oikeustoimia varten annettu sekä mahdolliset rajoitukset. Tällaiset valtakirjat tehdään yleensä etukäteen ja ne astuvat voimaan yleensä vasta pitkän ajan kuluttua. Tästä syystä edunvalvontavaltakirjan tarkistuksessa valtakirjan yksilöintivaatimuksista tulee poikkeuksellisesti joustaa ja yleistä taloudellisten asioiden hoitoa varten annettua valtakirjaa tulee tulkita siten, että valtuutetulla on samanlaiset oikeudet kuin taloudellisten asioiden hoitoa varten määrättyllä edunvalvojalla. (EVVL 2 §; OPK Lakipalvelut 2009.)

Edunvalvontavaltuutus ei lain mukaan vaikuta valtuuttajan oikeustoimikelpoisuuteen, joten periaatteessa hän voi hoitaa pankkiasioitaan itse. Valtuutuksen vahvistaminen tarkoittaa käytännössä sitä, ettei valtuuttaja ole kykenevä hoitamaan esimerkiksi taloudellisia asioitaan itse. Valtuuttajan tekemiin oikeustoimiin tulee pankissa suhtautua varauksin. (OPK Lakipalvelut 2009.)

4 Toimenpiteitä pankissa

Tilanteissa, jossa asiakas tarvitsee selkeästi edunvalvontaa tai hänen taloudellisia asioitaan on määrätty hoitamaan edunvalvoja, pankin on huomioitava asian vaikutus voimassaoleviin sopimuksiin sekä uusien sopimuksien solmimiseen. Tiedon edunvalvonnasta ja sen laajuudesta tulee olla merkittynä oikein, jottei asiakkaan oikeustoimikelpoisuutta rajoiteta liikaa, liian vähän tai jopa aiheuttomasti. Päämiehen tai edunvalvojan ylittäessä oman kelpoisuutensa, ei oikeustoimi välttämättä sido osapuolia. (Pankin toimintaohjeet 2011.)

4.1 Tietojen tarkistaminen

Edunvalvojalta tarvitaan maistraatin tai käräjäoikeuden päätös edunvalvojan määräämisestä. Kun asiakas asioi edunvalvontavaltakirjalla, valtuutuksen voimassaolo tulee todentaa väestötietojärjestelmästä, josta näkyvät edunvalvontatiedot pääpiirteittäin. Holhoustoimilain 67 §:n mukaan pankilla on oikeus saada holhousasioiden rekisteristä tieto siitä, onko tietty henkilö edunvalvonnassa, kuka hänen edunvalvojansa on, mikä on edunvalvojan tehtävä, sekä onko henkilön toimikelpoisuutta rajoitettu ja millä tavoin. (HolTL.)

Edunvalvojan asioidessa pankissa, tulee hänen esittää alkuperäinen valtakirja sekä maistraatin vahvistus. Pankin toimihenkilön on otettava kopio valtakirjasta tilisopimuksen liitteeksi. Toimihenkilön tulee tarkistaa tiedot edunvalvonnan olemassaolosta tuomioistuimen tai maistraatin antamasta päätöksestä, josta käy ilmi myös edunvalvonnassa olevan edunvalvoja. Pankilla on selonottovelvollisuus asiasta, joten esimerkiksi rahojen noston yhteydessä on aina varmistuttava, ettei asiakkaan tiedoissa ole merkintää edunvalvonnasta. (OPK lakipalvelut, 2009.)

4.2 Asiakasperustiedot

Kun asiakkaalle on määrätty edunvalvonta, pankin asiakastietojärjestelmään muutetaan asiakastietoihin huomautukseksi päivämäärä, jolloin edunvalvonta on alkanut sekä edunvalvontakoodi. Edunvalvontakoodi merkitään edunvalvonnan laajuuden mukaisesti eli asiakkaalle on määrätty edunvalvonta, asiakkaalle on määrätty edunvalvoja ja asiakkaan toimintakelpoisuutta on rajoitettu tai asiakkaalle on määrätty edunvalvoja ja asiakas on julistettu vajaavaltaiseksi. Asiakastietoihin liitetään myös edunvalvojan yhteystiedot. Tieto pankille edunvalvojan määräämisestä tulee yleensä edunvalvojalta tai väestörekisterikeskukselta henkilötietojen päivityksessä. Tieto edunvalvonnasta tulee merkitä myös herätteisiin, jotta tieto edunvalvonnasta tulee aina näkyviin heti, kun asiakkaan tiedot avataan. (Pankin toimintaohjeet 2011.)

Määräys päämiehen edunvalvonnasta voi olla rajattu sekä ajallisesti että sisällöllisesti. Määräys on useimmiten voimassa toistaiseksi ja se on luonteeltaan yleismääräys taloudellisten asioiden hoitamista varten. Muista määräyksistä toimihenkilön tulee selvittää, antaako määräys edunvalvojalle oikeuden hoitaa päämiehensä pankkiasioita. Päämiehen pankkiasioissa pankin olisi hyvä olla yhteyksissä edunvalvojaan. (Pankkisalaisuusohje 2009.)

Myös edunvalvontavaltuutus merkitään asiakastietojärjestelmään Asiakassuhteen hoito -välilehdelle. Tällöin henkilön asemaksi merkitään edunvalvontavaltuutettu. Asiakassuhteen hoito -välilehdelle huomautuksiin vietään edunvalvonta-kohtaan koodiksi 10 eli asiakkaalla on edunvalvontavaltuutettu.

4.3 Päämiehen ja edunvalvojan tunnistaminen

Suomen lainsäädännön mukaan pankkien tulee tunnistaa asiakkaansa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että pankin tulee todentaa asiakkaan henkilöllisyys virallisesta henkilöllisyystodistuksesta. Virallisia henkilöllisyystodistuksia ovat suomalaisen viranomaisen myöntämä passi, henkilökortti (myös väliaikainen), ajokortti, kuvallinen kelakortti, muukalaispassi, diplomaattipassi ja pakolaisen matkustusasiakirja. Ulkomaisista asiakirjoista henkilöllisyyden todistamiseksi hyväksytään voimassa oleva passi. (Asiakkaan tunteminen, 2011.)

Lainsäädännön mukaan siis myös päämiehen ja edunvalvojan on todistettava henkilöllisyytensä asioidessaan pankissa, ellei toimihenkilö tunnista heitä. Henkilöllisyyden tunnistaminen koskee myös alaikäisiä asiakkaita, mikäli heillä on oikeus hoitaa itse pankkiasioitaan. Lisäksi edunvalvojan on varauduttava tarpeen vaatiessa esittämään pankille selvitys asemastaan sekä toimivallastaan.

Mikäli yleistä edunvalvojan virkaa hoitavien henkilöiden suhteen tulee muutoksia, on tiedon tultava oikeusaputoimistolta esimerkiksi pöytäkirjaotteen muodossa. Tieto voi tulla myös edunvalvontayksiköstä vastuullisen virkamiehen allekirjoittamana virkakirjeenä. Yleinen edunvalvoja ei siis itse voi tiedottaa viran muutoksista. Oikeusaputoimistoille on kerrottava siitä, että heidän tulisi ilmoittaa viipyilemättä edunvalvontaa hoitavien henkilöiden vaihdokista pankille. (Pankin toimintaohjeet 2011.)

Ennen kuin edunvalvoja alkaa hoitaa päämiehensä asioita pankissa, tulee hänet antaa nimikirjoitusnäyte sekä käydä tunnistettavana. Edunvalvojalta ei täten vaadita henkilökohtaista tunnistamista aina edunvalvojan määräämisen yhteydessä. Edunvalvojalla on mahdollisuus hoitaa päämiehensä asioita myös faksilla sekä virkakirjeillä. Verkkopalvelutunnuksia ei voida kuitenkaan luovuttaa edunvalvojalle muuten kuin henkilökohtaisesti. (Pankin toimintaohjeet 2011.)

5 Pankkitoiminnan peruspalvelut

Pankkitoiminnan peruspankkipalveluita ovat talletuspankin tarjoama tavanomainen talletustili, jota voi käyttää maksujen välitykseen, sekä tilinkäyttövälaineet kuten automaattikortti. Peruspankkipalveluita eivät sitä vastoin ole esimerkiksi luotolliset tilit tai erilaiset luottokortit. (Peruspankkipalvelut 2011.) Peruspankkitoiminnalla taas tarkoitetaan muun muassa talletusten vastaanottaminen ja muu varainhankinta, luotonanto ja rahoitustoiminta, maksuliike ja maksujen periminen, arvopaperikauppa, luottotietotoiminta sekä takaustoiminta. (Pankkitoiminta 2012.)

5.1 Päämiehen oma pankkiasiointi

Päämiehen asioidessa pankissa, toimihenkilön tulee olla varma, ettei päämies ole enää oikeustoimikelpoinen ennen pankkiasiointien rajoittamista. Neuvottelutilanteessa toimihenkilön tulee aina osata toimia asianmukaisesti, sillä päämies voi loukkaantua niin aiheettomista kuin aiheellisistakin epäilyistä. Päämiehen oman pankkiasioinnin estämistä voidaan perustella sillä, ettei asiakas ole enää oikeustoimikelpoinen, vaikkei tälle olisikaan vielä määrätty edunvalvojaa. Asiakas voi olla myös asiointihetkellä kykenemätön tekemään oikeustoimia, esimerkiksi humalatilan vuoksi. Päämiehen omiin toimiin tulee pankissa suhtautua varauksin. (Edunvalvonnan tarpeessa olevat asiakkaat 2011.)

Pankilla on mahdollisuus estää tilinkäyttö tiliehtojen mukaisesti, mikäli sillä on syytä epäillä tilinkäytön oikeellisuutta. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi silloin, kun dementoitunut vanhus tulee nostamaan tililtään normaalista poikkeavan suuren summan rahaa ja pankkitoimihenkilö huomaa rahojen menevän ulkona odottavalle henkilölle. Pankin toimihenkilöllä ei ole kuitenkaan syytä estää asiakasta, mikäli nostettavat rahat koituvat asiakkaan itsensä eduksi, kuten esimerkiksi erääntyvien laskujen maksaminen. Holhoustoimilain 38 §:n mukaan päämiehelle on jätettävä tarvittava ja olosuhteisiin nähden riittävä määrä omaisuutta käytettäväksi henkilökohtaisia menoja varten. (HolTL; Edunvalvonnan tarpeessa olevat asiakkaat 2011.)

5.2 Tilit ja niiden käyttöoikeudet edunvalvonnassa

Janakkalan Osuuspankin tiliehtojen mukaan tilinomistajan eli päämiehen laillinen edustaja on edunvalvoja. Täysi-ikäisten henkilöiden edunvalvojan asema perustuu tuomioistuimen tai maistraatin määräykseen edunvalvonnasta. Sen sijaan ala-ikäisten kohdalla edunvalvonta perustuu lakiin. (Tiliehdot 2011.) Lain mukaan pankkitili tarkoittaa velkasuhdetta tallettajan ja pankin välillä. Tämä tarkoittaa sitä, että tallettaja antaa omia varojaan pankille velaksi. Kun asiakas nostaa tilillä olevat varansa, maksaa pankki velkansa takaisin.

Päämies voi tehdä itse tilisopimuksen pankin kanssa, ellei asiakkaan toimikelpoisuutta ole rajoitettu siltä osin. Tilin avaamisesta tehdään aina kirjallinen tilisopimus. Näin asiakkaalla eli tilinomistajalla on oikeus käyttää tiliä ainoastaan edunvalvojan ilmoituksen mukaisesti. Tiliehtojen mukaan edunvalvojalla on samat oikeudet määrätä tilistä kuin tilinomistajallakin. Tilin avaamisesta ja lopettamisesta pankin kanssa sopii myös edunvalvoja, jonka tehtävänä on myös ilmoittaa pankille tilin käyttöoikeuksista ja tilinkäyttövälaineistä.

Edunvalvojan määräämisen jälkeen, asiakkaan käyttöoikeudet poistetaan omiin tileihin. Asiakas on tämän jälkeenkin yhä tilin pääomistaja, mutta hänellä ei ole enää käyttöoikeutta tiliin (omistajarooli 10, omistaja, ei käyttöoikeutta). Sen sijaan edunvalvojalle lisätään kyseisiin tileihin käyttöoikeudet (rooli 6, Edunvalvottavan tili, käyttöoikeus molemmilla edunvalvojilla

erikseen). Edunvalvojan määrääminen asiakkaalle ei automaattisesti tarkoita sitä, että hänen toimikelpoisuuttaan rajoitettaisiin. Edunvalvojan määrääminen ei myöskään poista asiakkaalta yleistä oikeustoimikelpoisuutta. Sen sijaan se poistaa tilinomistajan tilin käyttöoikeudet siihen saakka, kunnes edunvalvoja ilmoittaa toisin. (HolTL 14 §, 31 §; Pankin toimintaohjeet 2011.)

Holhustoimilain 31 §:n mukaan edunvalvojan tulee ilmoittaa pankille tilin käyttöoikeuksista. Edunvalvojan tulee kirjallisesti allekirjoittaa tilisopimus sekä tilin käyttöoikeusliite suostuessaan tilinkäyttöoikeuksien lisäämiseen päämiehelle. Yleisessä edunvalvonnassa riittää, että kyseinen toimenpide on yksilöity pankille osoitetussa virkakirjeessä, jonka on allekirjoittanut edunvalvojan tointa hoitava viranhaltija. Edunvalvojan suostuessa käyttöoikeuksien lisäämiseen, laitetaan päämiehen omistajarooliksi koodi 11 eli omistaja, on käyttöoikeus. Käyttöoikeudet ja omistajat -välilehdelle puolestaan lisätään ehtoihin ”Edunvalvottavan tili, käyttöoikeus tilinomistajalla ja kullakin edunvalvojalla erikseen”. Edunvalvojalle lisätään laajat käyttöoikeudet ja tiedonsaantioikeus päämiehensä tileihin. (HolTL; Pankin toimintaohjeet 2011.)

Mikäli ennen edunvalvojan määräämistä päämiehen tilillä on ollut muita käyttöoikeuksia, ne poistetaan. Edunvalvojalla on kuitenkin oikeus päättää käyttöoikeuksien lisäämisestä (HolTL 31 §). Jos taas päämiehellä on käyttöoikeuksia joidenkin muiden henkilöiden tileihin, ei niitä poisteta edunvalvojan määräämisen jälkeenkään. Käyttöoikeuksista kerrotaan kuitenkin edunvalvojalle ja häntä kehoitetaan ottamaan yhteyttä tilien omistajiin. Tilisopimukseen tulee liittää kopio käräjäoikeuden tai maistraatin edunvalvonnan määräämispäätöksestä. Sopimus ja sen liitteet arkistoidaan normaalisti. Mikäli asiakkaalle on määrätty yleinen edunvalvoja, voidaan tilisopimukseen lisäksi tehdä muutoksia lähettämällä pankille yksilöity virkakirje. (Pankin toimintaohjeet 2011.)

Kun edunvalvojaksi määrätään yleinen edunvalvoja, ei asiakkuutta perusteta viranhaltijan omalla henkilötunnuksella, vaan 7-alkuisella sisäisellä tunnukseksi. Tällöin edunvalvojan nimeksi laitetaan esimerkiksi ”Helsingin oikeusaputoimiston V yleinen edunvalvoja”. Yleisen edunvalvojan tointa suorittavat viranhaltijan omat henkilötiedot merkitään yleisen edunvalvonnan asiakastietoihin seuraavasti: Nimi palveluotteen Asiakastiedot -välilehden ”muut nimet” -kohtaan, tyypiksi valitaan ”viranhaltijan nimi”, henkilötunnus palveluotteen Asiakastiedot -välilehden ”muut tunnukset”-kohtaan, tyypiksi valitaan ”viranhaltijan tunnus”, virka puhelin ja virkaosoite merkitään kuten muihinkin asiakastiedot. Alaikäisen tullessa täysikäiseksi päättyy niin alaikäisyyteen perustuva edunvalvonta kuten myös vanhempien käyttöoikeus. Tällöin myös edunvalvojien henkilötiedot poistetaan yhteyshenkilökohdasta. (Pankin toimintaohjeet 2011.)

5.3 Edunvalvojan tiedonsaantioikeus

Edunvalvojilla on pääsääntöisesti oikeus saada itselleen tiedot kaikista päämiehensä pankkiasioista. Mikäli tuomioistuin on kuitenkin osoittanut edunvalvojan hoitamaan vain tiettyä päämiehensä toimenpidettä, on edunvalvojalla oikeus saada tietoonsa vain kyseiseen toimenpiteeseen tai omaisuuteen liittyvät asiat. Edunvalvonnan sijaisella puolestaan on oikeus saada tietoonsa vain ne pankkiasiat, joita häntä on pyydetty hoitamaan. Jos taas päämiehellä on useampia edunvalvoja, eikä tuomioistuin ole jakanut heidän kesken edunvalvontaa, on kukin oikeutettu saamaan tietoja yksin. (Pankkisalaisuusohje 2009.)

Tilanteissa, joissa tuomioistuin on jakanut edunvalvonnan, päämiehen pankkiasioista on oikeutettu tietämään taloudellisia asioita hoitava edunvalvoja. Edunvalvonnan tiedonsaantioikeus on takautuva. Tämä tarkoittaa sitä, että edunvalvojalla on oikeus saada tietoja päämiehensä pankkiasioista niin kauan kuin määräys on voimassa, myös määräystä edeltävältä ajalta. Kun edunvalvonta päättyy, on edunvalvojalla oikeus saada edunvalvonta ajaltaan päämiehensä tiedot pankkiasioista. (Pankkisalaisuusohje 2009.)

Tilanteissa, joissa edunvalvoja on osoitettu hoitamaan kaikkia päämiehensä taloudellisia asioita, on edunvalvojan tehtävä pyytää toimen alkaessa tietoja päämiehen pankkiasioista. Osa tiedoista voidaan antaa edunvalvojalle asiakkuusilmoituksella. Alaikäisen pankkiasioista pankki voi luovuttaa tietoja molemmille huoltajille erikseen ilman toisen huoltajan suostumusta. (Pankin toimintaohjeet 2011.)

Pankilla on velvollisuus luovuttaa holhousviranomaiselle ja käräjäoikeudelle tarpeelliset tiedot, joita tarvitaan vireillä olevan holhoustoimesta annetun lain tarkoittaman asian ratkaisemiseksi. Tietoa voidaan antaa kuitenkin vain sellaisista asioista, joita holhousviranomainen on kirjallisesti pyytänyt. Mikäli tietojen tai selvitysten luovuttamisesta aiheutuu pankille huomattavia kustannuksia tai merkittävää lisätyötä, on pankilla oikeus periä selvityksen antamisesta kuluihin nähden sopiva maksu. (Holhoustoimilaki 90 §.)

5.4 Tilin avaaminen ja lopettaminen edunvalvonnassa

Edunvalvoja voi pankin kanssa sopia tilin avaamisesta päämiehelle sekä tilin lopettamisesta. Päämies voi myös itse avata itselleen tilin ja tallettaa sinne varoja, mutta hänen on kuitenkin sovittava tilin käytöstä erikseen edunvalvojan kanssa. Tämän jälkeen edunvalvoja ilmoittaa pankille keillä kaikilla on oikeus käyttää tiliä. Tilanteissa, joissa tilinomistaja avaa itse tilin, valitaan roolikoodiksi ”pääomistaja, ei käyttöoikeutta”. Tällöin edunvalvoja ilmoittaa jälkikäteen pankille tilin käyttöoikeuksista. Jos taas edunvalvoja antaa päämiehelleen käyttöoikeu-

den tiliin, merkitään rooliksi ”pääomistaja, on käyttöoikeus”. (HolTL 31 §; Pankin toimintaohjeet 2011.)

Ennen tilin avaamista tulee tarkistaa, että asiakastietoihin on lisätty Asiakassuhteen hoito-välilehdelle yhteyshenkilöksi edunvalvojan tai edunvalvojien henkilötiedot ja asema. Nämä tiedot tulee tarkistaa väestötietojärjestelmästä tai edunvalvontavaltakirjasta. Edunvalvojien tiedot viedään myös tuntemistiedot-sovellukseen. Edunvalvojan henkilöllisyys on todennettava viimeistään silloin, kun tämä asioi edunvalvojana pankissa. (Pankin toimintaohjeet 2011.)

Kun edunvalvoja avaa päämiehellensä tiliä, hänen tietonsa merkitään Tilin avaajat, ei omistajat -välilehdellä tilin avaajaksi. Näin tilisopimukseen tulostuvat edunvalvojan tai edunvalvojien riittävät tiedot Muut tiliehdot -otsikon alle sekä nimenselvennykset allekirjoituskohtaan. Kun edunvalvojalle lisätään käyttöoikeudet (roolikoodi 08 tai 09) päämiehensä tiliin, hänet tulee perustaa asiakastietojärjestelmän asiakastietoihin, ellei hän ole vielä pankin asiakas. (Pankin toimintaohjeet 2011.)

5.5 Estotili

Estotili on pankin normaali talletustili, jolta edunvalvojalla ei ole lupaa nostaa varoja ilman holhoustoimiviranomaisen eli maistraatin lupaa. Myös tilin avaamiseen tarvitaan maistraatin päätös. Estotilin tilisopimukseen lisätään ehdot tilin käytöstä. Estotili on holhoustoimilain 53 §:n mukainen tili, joka ei vaadi vuositilin antamista. Pankilla on oikeus avata tällainen tili, mutta ei velvollisuutta. Estotili ei ole koskaan peruspankkipalveluna avattava tili. Pankilla on oikeus neuvotella tilin avauksesta sekä talletuksen ehdoista normaalesti kilpailutilanteen mukaan. Tilin avaamisesta hakemuksen maistraatille tekee edunvalvoja. Maistraatti antaa asiasta kirjallisen päätöksen ja maistraatin lupa liitetään myös tilisopimukseen. Edunvalvojan tehtävänä on toimittaa maistraatille kopio tilisopimuksesta ja varojen siirrosta estotilille. (HolTL; Maistraatti.)

Estotiliä avattaessa omistajaksi laitetaan päämies roolilla 10 eli tilin pääomistaja, ei käyttöoikeutta. Edunvalvoja allekirjoittaa tilisopimuksen. Muut sopimusehdot-välilehdelle kirjoitetaan ”Holhoustoimilain 53 §:n mukainen estotili. Mallilan maistraatin päätös pp.kk.vvvv DNRO 123/201X.” Tilin käyttöoikeusehdoksi valitaan käyttöoikeudet/omistajat-välilehdelle muu käyttöoikeusehto eli arvo 9. Lisätekstiksi kirjoitetaan ”Varojen nosto tilipankista vain maistraatin luvalla.” Edunvalvojalle lisätään estotiliin ainoastaan tiedonsaantioikeus eli rooli 3 ja tiedonsaantioikeus. Tiliin asetetaan sulkukoodi 08. (Pankin toimintaohjeet 2011.)

5.6 Sopimukset ja sitoumukset

Asiakkaan tulee olla oikeustoimikelpoinen eli kykeneväinen toiminaan oikeuksien ja velvollisuuksien haltijana tai kohteena, jotta hän voisi olla sopimuksen (tili-, maksuliike-, säästö- ja sijoitussopimukset) tai sitoumuksen (velkakirja, takaus tai panttaus) osapuolena. Henkilö, joka on oikeustoimikelpoinen, pystyy toisin sanoen huolehtimaan omista asioistaan. Mikäli henkilö ei ole oikeustoimikelpoinen tai hänen kelpoisuuttaan on rajoitettu, ei hän voi solmia itse sopimuksia pankin kanssa. Tällaisia henkilöitä ovat muun muassa alaikäiset lapset, vajaanlaisiksi julistetut sekä henkilöt, joiden toimikelpoisuutta on osittain rajattu. (Vuorijoki 2002, 87-89.)

Pankin tulee menetellä varovasti toisille annettujen tilien käyttöoikeuksien kanssa. Käyttöoikeuden perusteella asiakas voi maksaa laskuja, jotka selvästi osoittautuvat tilin omistajan tarkoituksiin, kuten sairauskulut, vuokrat ja sähkölaskut. Pankin ei tule kuitenkaan sallia epäselvien laskujen maksamista käyttöoikeuden nojalla eikä käteisen nostoja. Pankki voi myös solmia poikkeuksellisesti käyttöoikeudenhaltijan kanssa selvien tilinomistajan hyväksi koituvien toistuvaissuoritteisten maksujen laittamisesta suoraveloitukseen tai maksupalveluun. Asiakkaan tulee kuitenkin kyetä ymmärtämään asian merkitys. Pankilla on omat riskinsä sopimuksia ja sitoumuksia koskevissa asioissa, sillä kyseiset asiakirjat eivät ole päteviä, mikäli asiakas ei ole ollut oikeustoimikelpoinen tai hän ei ole ymmärtänyt niiden merkitystä. (Pankin toimintaohjeet 2011.)

5.7 Vanhat valtuutukset

Toisinaan pankille saattaa aiheutua ongelmia myös vanhoista valtuutuksista, jotka asiakas on saattanut tehdä jo vuosia aiemmin ollessaan täysin kunnossa. Hän on tällöin saattanut esimerkiksi täydessä ymmärryksessään antaa oman tilinsä käyttöoikeudet eli valtuudet läheiselleen. Myöhemmin dementoitunut vanhus puolestaan ei enää itse kykene sairautensa vuoksi valvomaan oman tilinsä käyttöä, ja näin valtuutettu voi toimia vastuin tilinomistajan etua, esimerkiksi käyttämällä rahoja omiin tarkoituksiinsa.

Esimerkkitapaus:

Dementoituneen vanhuksen käyttöoikeudenhaltija kavalsi tilivaroja. Tilinomistaja oli käyttöoikeutta antaessaan ollut henkisesti täysin kunnossa, mutta hän oli myöhemmin dementoitunut. Pankki ei ollut huomannut tilinomistajassa tapahtunutta liukuvaa henkisen suorituskyvyn vähenemistä. Myöskään tilin käyttötavassa ei ollut mitään, minkä perusteella pankin olisi tullut erityisesti kiinnittää huomiota käyttöoikeuden haltijan tekemiin nostoihin. Täten pankin tiedossa ei ollut mitään erityisiä seikkoja, jotka olisivat edellyttäneet toimenpiteisiin ryhtymistä, joten pankkia ei tuomittu vahingonkorvauksiin.

Holhustoimilain 11 §:n huolellisuusvelvollisuus vaatii, että dementoitumisesta tiedon saaneen pankin tulee valvoa valtuutetun toimia. Tämä onnistuu helpoimmin siten, että pankki poistaa valtuutukset kokonaan. Näin ollen vanhat tilinkäyttöoikeudet tulisivatkin joko poistaa kokonaan tai niitä tulisi rajoittaa.

6 Maksamisen palvelut

Suomessa ihmiset voivat maksaa laskuja ja siirtää varoja toiselle tilille monin eri keinoin. Maksu tai rahan siirto pankin konttorissa puolestaan voi tapahtua joko tilisiirtona, pankin maksupalvelussa, suoraveloituksena, pankin verkkopalvelussa tai e-laskuna. Perinteinen konttorissa käteisellä maksaminen vähenee kuitenkin jatkuvasti. Maksun välitykseen sovelletaan tilisiirtolain sekä kotimaan maksujen välityksen yleisiä ehtoja. Päämiehen laskujen maksamisesta huolehtii pääasiassa edunvalvoja. (Alhonsuo, Nisen & Pellikka, 2009, 187-192.)

6.1 Verkkopalvelusopimus

Verkkopalvelun kautta asiakas voi hoitaa tavanomaisia pankkiasioitaan, kuten laskujen maksuja, vakuutusasioita, antaa pankkiasiointiin liittyviä valtakirjoja, neuvotella pankin kanssa, katsoa tilitapahtumia ja pyytää lainatarjousta. Kun asiakas määrätään edunvalvontaan, hänen verkkopalvelutunnuksensa lukitaan. Tunnukset voidaan vapauttaa uudelleen ainoastaan edunvalvojan suostumuksella. Tällöin edunvalvojan tulee allekirjoittaa myös uudelleen tulostettu verkkopalvelusopimus. Verkkopalvelutunnukset lukitaan, koska verkkopalvelutunnusten käytön turvallisuus on vaarantunut ja koska verkkopalvelutunnukset oikeuttaa luoton käyttöön ja riski siitä, että luoton maksamisesta vastuussa oleva asiakas ei kykene täyttämään maksuvelvoitettaan, on huomattavasti kohonnut. (Verkkopalvelun ehdot 2011.)

Tilanteissa, joissa asiakkaalle määrätään yleinen edunvalvonta, avataan verkkopalvelusopimus 7-alkuisella sisäisellä tunnuksella perustetuun virka-asiakkuuden asiakastietoihin. Näin toimitaessa edunvalvoja ei pääse katsomaan päämiestensä pankkiasioita omassa henkilökohtaisessa verkkopalvelussaan. Virassa olevan viranhaltijan henkilötunnus ja muut tarpeelliset tiedot merkitään asiakastietojen Muu tunnus -kohtaan. Kulloinkin virassa olevan viranhaltijan on käytävä aina henkilökohtaisesti allekirjoittamassa verkkopalvelusopimus sekä vastaanottamassa verkkopalvelutunnukset. Tunnukset ovat jokaiselle viranhaltijalle henkilökohtaiset, joten viranhaltijan vaihtuessa pankin tulee poistaa entiset verkkopalvelutunnukset käytöstä ja antaa uudet tunnukset seuraavalle viranhaltijalle. (Pankin toimintaohjeet 2011.)

Jos edunvalvojaksi määrätty yksityinen henkilö haluaa hoitaa päämiehensä pankkiasioita Op-verkkopalvelun kautta, voidaan edunvalvojalle avata asiakkuus ja verkkopalvelusopimus hä-

nen omilla henkilötunnuksillaan. Tällöin tili tulee myös hänen nimiinsä. Sopimusta tehtäessä edunvalvoja kirjoittaa normaaliin tapaan verkkopalvelusopimuksen ja hänelle luovutetaan verkkopalvelutunnukset. Edunvalvojalle annetaan tällöin myös laajat käyttöoikeudet tiliin (koodi 8), jotta päämiehen tilit liittyisivät hänen Op-verkkopalveluunsa. Kaupankäynti valtuutuksen nojalla ei kuitenkaan edellytä, että edunvalvottavalle avattaisiin oma verkkopalvelusopimus. (Pankin toimintaohjeet 2011.)

6.2 Maksupalvelu ja suoraveloitukset

Maksupalvelut ovat pankin tarjoamaa palvelua, jossa laskut voi hoitaa eräpäivinä edullisemmin kuin maksettaessa kassalla. Suoraveloitus puolestaan tarkoittaa sitä, että tilinomistaja antaa laskuttajalle valtuutuksen nostaa laskun suuruisen rahamäärän suoraan tililtä. Laskuttaja ilmoittaa laskusta kuitenkin etukäteen kirjallisesti. Suoraveloitus on asiakkaalle kaikkein edullisin tapa hoitaa laskujen maksaminen. (Alhonsuo, Nisen & Pellikka, 2009, 189,191.)

Kun asiakkaalle on määrätty edunvalvoja, tulee pankin selvittää onko asiakkaalla maksupalvelutoimeksiantoja tai suoraveloituksia. Mikäli on, tulee pankin selvittää edunvalvojalta jatkaako niitä edelleen. Jos edunvalvoja haluaa pitää sopimukset voimassa, otetaan häneltä kirjallinen suostumus tähän. Muutoin kaikki suoraveloitukset ja maksupalvelut poistetaan.

7 Tilinkäyttövälaineet pankissa

Tilinkäyttövälaineinä toimivat erilaiset kortit, kuten Op-visa Electron, Op-visa Dedit, Op-visa, Op-visa Gold ja OP-MasterCard. Kortit ovat henkilökohtaisia. Pankkikorteilla voi nostaa rahaa seteliautomaateista, maksaa kaupassa ostoksia ja maksaa ostoksia verkossa. Credit vaihtoehdolla maksaessa asiakas saa korotonta maksuaikaa ja hän voi halutessaan käyttää myös kortin luottoa. Edunvalvojalle ja päämiehelle myönnetään tavallisesti Visa Electron.

Kun pankki myöntää kortin alaikäiselle tai edunvalvonnassa olevalle henkilölle, tulee kortinhaltijan lisäksi edunvalvojan allekirjoittaa korttisopimus. Tällöin korttiehtojen täyttämisestä vastaavat yhteisvastuullisesti niin kortinhaltija kuin edunvalvoja. Edunvalvontatilanteissa ensimmäinen kortti sekä kortin tunnusluku luovutetaan edunvalvojalle. Edunvalvojan tehtävänä on puolestaan antaa kortti edelleen kortinhaltijalle sekä opastaa häntä kortin käyttämisessä sovittujen ehtojen mukaisesti. Edunvalvontavaltuutetulla on oikeus sopia pankin kanssa kortin käytöstä maistraatin vahvistaman edunvalvontavaltakirjan antaman valtuutuksen nojalla. (Korttiehdot 2011.)

7.1 Pankkikortit

Päämiehen kortteihin asetetaan käyttöesto edunvalvontaan määrittämisen jälkeen, eli kortin käyttö väliaikaisesti estetty-tila. Kortin käyttöesto voidaan poistaa, kun edunvalvoja antaa siihen luvan. Pankin on suositeltavaa kertoa edunvalvojalle erilaisista korteista ja muista tilinkäyttövälineistä, jotka soveltuvat päämiehen käyttöön. Pankin on hyvä kertoa myös muista mahdollisuuksista, kuten esimerkiksi tilin tai kortin käyttörajoitusten mahdollisuudesta. Tällaisia rajoituksia ovat muun muassa aikaan sidottu rahamääräinen nostovara. (Pankin toimintaohjeet 2011.)

Edunvalvojan suostuessa päämiehen kortin käyttöön tulee hänen antaa allekirjoituksensa uudelleen tulostettavaan korttisopimukseen. Hän voi antaa allekirjoituksensa myös muulla tavalla kirjallisesti. Korttia myöntäessä myös pankin tulee harkita sitä, kykeneekö päämies huolehtimaan kortin turvallisesta käytöstä. Korttisopimuksen allekirjoittanut edunvalvoja vastaa korttiehtojen noudattamisesta yhdessä kortinhaltijan kanssa. Ensimmäinen kortti luovutetaan edunvalvojalle, joka luovuttaa ne edelleen kortinhaltijalle sekä opastaa kortinhaltijan korttiehtojen mukaiseen käyttöön. Edunvalvonnassa olevalle päämiehelle myönnetään tavallisesti Visa Electron kortti, joka liitetään tiliin, jolla on vain vähän varoja. Samalla tarkistetaan myös, että kortin käyttörajat ovat riittävän pienet. Myös etäostojen käyttöraja ja verkkomaksaminen kannattaa nollata. Visa Debit kortin myöntämistä ei suositella edunvalvottavalle, sillä kyseisen kortin väärinkäyttöriski on suurempi. Mahdolliset tilien ylitykset, väärinkäytöt ja väärinkäytöistä koituvat tappiot ovat tilipankin vastuulla. (Korttiehdot 2011; Pankin toimintaohjeet 2011.)

Päämiehen käytössä olevan kortin tiliksi valitaan se, johon edunvalvoja on antanut käyttöoikeuden. Tilanteissa, joissa edunvalvoja ei anna suostumustaan kortin käyttöön, tulee päämiehen tai edunvalvojan toimittaa kortti pankkiin. Pankki voi lopettaa kortin vasta saadessaan kortin haltuunsa. Tällöin korttiin laitetaan varotieto ”oma väärinkäytös”. Kortin sulkeminen voi johtaa 150 euron poisottopalkkion maksamiseen kauppiaille pankin varoista, mikäli kauppias on ottanut kortin pois. Poisottopalkkiota ei voi periä edunvalvontaan määrättyä asiakkaalta, sillä asiakas on tällöin menettänyt oikeuden määrätä omista tilivaroistaan. Pankilla puolestaan on holhoustoimilain 31 §:n nojalla itsenäinen velvollisuus estää edunvalvonnassa olevan asiakkaan tilinomistajan tilinkäyttäminen. (HolTL; Pankin toimintaohjeet 2011.)

7.2 Luottokortit

Edunvalvontaa tarvitsevalle henkilölle asetetaan luotto- ja maksukortteihin eli Visa ja MasterCard kortteihin käyttöesto eli kortin käyttö estetään väliaikaisesti. Luoton irtisanomisesta keskustellaan aina edunvalvojan kanssa ja tarpeen vaatiessa luotto irtisanotaan luottokortin

ehtojen mukaisesti. Jos pankki yksipuolisesti irtisanoo luoton, on irtisanomisaika luottokortin ehtojen mukaisesti yksi kuukausi. Myös luotto- ja maksukortit pyydetään palauttamaan pankille kortin lopettamista varten.

Edunvalvojalla on päämiehensä tileihin käyttöoikeus, joten hänellä on oikeus sopia myös tiliin liitettävistä korteista ja tilinkäyttövälineistä. Edunvalvoja tarvitsee kuitenkin vain joissain poikkeustapauksissa kortin päämiehensä tiliin, kuten esimerkiksi huolehtiessaan päämiehensä jokapäiväisistä ostoksista tai riittävästä käteisestä. Edunvalvojalle voidaan myöntää tavallisesti ainoastaan Visa Electron tai -debit kortti, sillä luotolla varustettuun korttiin tarvitaan maistraatin lupa. (HolTL 34 §; Pankin toimintaohjeet 2011.)

8 Sijoituspalvelut

Pankin tarjoamia sijoitusvaihtoehtoja ovat muun muassa pankkitalletukset, osakkeet, rahasto-osuudet, sijoitusvakuutukset ja joukkovelkakirjat. Sijoittajalla on mahdollisuus valita monista eri sijoituskohteista, joiden tuotot ja riskit poikkeavat paljon toisistaan. Myös edunvalvojalla on mahdollisuus tehdä itsenäisesti sijoituspäätöksiä päämiehen varoilla. Holhoustoimilain 34 §:n mukaan edunvalvoja tosin tarvitsee joidenkin sijoituskohteiden hankkimiseen maistraatin luvan.

8.1 Säästöt ja sijoitukset pankissa

Ennen sijoituksen tekemistä päämiehelle tulee tehdä sijoittajakuvan kartoitus ja asiakasluokittelu. Sijoittajakuvan kartoitus koostuu erinäisistä kysymyksistä, jotka koskevat päämiehen taloudellusta asemaa ja sijoitustavoitteita. Kartoituksen tarkoituksena on selvittää päämiehen sijoituskokemus ja -tietämys. Mikäli päämiehen toimikelpoisuutta ei ole rajoitettu, hän voi edustaa itse itseään. Jos taas edunvalvoja edustaa päämiestä, selvitetään kartoituksessa edunvalvojan sijoituskokemus ja -tietämys.

Päämies voi käytännössä päättää sijoituksistaan itse, mutta pankin tulee suhtautua tähän aina varauksella. Olisikin suotavaa, että päämies ja edunvalvoja hoitaisivat myös sijoituksiin liittyvät asiat yhteistyössä. Mikäli taas asioissa tulee erimielisyyksiä, tulisi ne ratkoa maistraatin kanssa. Edunvalvojalla on mahdollisuus avata päämiehellensä arvo-osuustili sekä myös lopettaa se. Niin edunvalvojalla kuin päämiehelläkin on molemmilla oikeus saada tietoa kaikista päämiehen pankkiasioista. (Pankin toimintaohjeet 2011.)

8.2 Tallelokero ja asiakirjasäilytys

Edunvalvojan työnkuvaan sisältyy päämiehen omaisuuden luettelointi. Luetteloinnin vuoksi edunvalvojalla on lupa käydä päämiehensä tallelokerolla sekä saada informaatiota asiakirjasäilytyksessä olevasta omaisuudesta. Edunvalvojan käydessä tallelokerolla tai asiakirjasäilytyksessä ensimmäistä kertaa luetteloidaan sisältö turvallisuusyistä kahden pankin toimihenkilön valvonnassa. Luetteloinnista laaditaan lisäksi pöytäkirja. Edunvalvojalla on oikeus sanoa irti tallelokero tai asiakirjasäilytys. Hänelle voidaan myös luovuttaa tallelokeron sisältö, lukuun ottamatta mahdollista testamenttia. Alkuperäinen testamentti säilytetään pankissa siihen saakka, kunnes päämies kuolee. Tämän jälkeen testamentti luovutetaan sen saajalle. Edunvalvojalle voidaan kuitenkin luovuttaa kopio testamentista, ellei päämies ole varta vasten kieltänyt sitä. Edunvalvoja saattaa tarvita testamentin tietoja muun muassa päämiehen omaisuuden hoitamiseen hänen toiveidensa mukaisesti. (Pankin toimintaohjeet 2011.)

9 Lainapalvelut

Pankki tarjoaa erilaisia lainavaihtoehtoja, joita ovat: asuntolaina, opintolaina, täsmäluotto, tililuotto, autoluotto ja kulutusluotot, kuten joustoluotot. Osa lainoista vaatii vakuuden ja osa taas on vakuudettomia. Vakuudella tarkoitetaan keinoja, jolla velkoja turvaa omat saatavansa siltä varalta, että velallinen osoittautuu myöhemmin maksukyvyttömäksi tai -haluttomaksi. Kyseisiä vakuuksia ovat henkilö- ja esinevakuudet. Henkilövakuudessa velasta vastaa henkilö, ja esinevakuudessa eli reaalivakuudessa, jokin määrätty omaisuus vastaa velasta. Yleisin takauksen muoto on henkilövakuus ja tavanomaisimpana esinevakuutena toimii pantti. Vakuudettomia luottoja ovat esimerkiksi korttiluotot. Vakuudettomuus kuitenkin nostaa luoton hintaa sekä kasvattaa velkojan riskiä. Onkin tavanomaista, että vakuudettomasta luotosta maksetaan huomattavasti suurempaa korkoa kuin vakuudellisista luotoista. (Alhonsuo, Nisen & Pellikka, 2009, 229-231, 234-235.)

9.1 Uudet luotot ja vakuudet

Luotonantotilanteissa pankin tulee tarkistaa, onko henkilölle määrätty edunvalvoja ja millaisin määräyksiin sekä toimikelpoisuuden rajoituksiin tämä on osoitettu. Mikäli asiakkaalle on määrätty edunvalvoja ilman luottoasioita koskevaa toimikelpoisuuden rajoittamista, ei laki käytännössä estä asiakasta ottamasta itse lainaa. Tällaisissakin tilanteissa on kuitenkin suositeltavaa, että asiakas tekee päätöksen luoton otosta yhdessä edunvalvojan kanssa, jottei pankille tule korvausvastuuta. Luoton ottamisen lisäksi vajaavaltaiseksi julistettu ei voi päättää itse vakuuden antamisesta, vaan se kuuluu edunvalvojan toimeen. Edunvalvoja tarvitsee kuitenkin tähänkin tehtävään maistraatin luvan, koska holhustoimilain 34 §:n mukaan pää-

miehelle voidaan myöntää ainoastaan valtion takaama opintolaina ilman holhousviranomaisen lupaa. (HolTL; Pankin toimintaohjeet 2011.)

Tästä poikkeuksena on valtion takaama opintolaina. Maistraatin päätös liitetään luottoasiakirjoihin. Sitoumukseen merkitään velalliseksi tai pantinantajaksi päämies. Sitoumuksen allekirjoittavat kuitenkin mahdollisuuksien mukaan molemmat, päämies ja edunvalvoja yhdessä. Sitoumusta sovelluksessa tulostettavassa Nimenselvennykset -ikkunassa annetaan päämiehen nimen lisäksi allekirjoittajiksi ”Edunvalvojana Matti Meikäläinen”. Jos päämies on täysi-ikäinen, jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu ja joka ymmärtää asian merkityksen, liitetään hakemukseen hänen kirjallinen mielipiteensä oikeustoimesta. (Parviainen, E & Rubanin, M 2009, 238.)

Hakemukseen maistraatille liitetään lainapäätös, osamaksusopimus tai vastaava pankin todistus lainan ehdoista. Liiteaineistosta on käytävä selville lainan numero, lainan antaja, velallinen, mahdolliset kanssavelalliset, velan määrä, korko ja muut ehdot sekä vakuudet. Lainan käyttötarkoituksen on myös käytävä ilmi hakemuksesta tai liitteistä. Jos päämies on täysi-ikäinen, jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu ja joka ymmärtää asian merkityksen, liitetään hakemukseen hänen kirjallinen mielipiteensä oikeustoimesta. (Parviainen & Rubanin, 2009, 238.) Vakuuden antamiseen tarvitaan näiden lisäksi lainansaajan selvitys hänen lainanhoidokyvystään sekä selvitys pantattavasta omaisuudesta.

9.2 Vanhat luotot ja vakuudet

Velkakirjalainoissa ja täsmäluotoissa sovitut luottoehdot, takaisinmaksuajat ja alperveloitukset säilyvät voimassa, mikäli ne on sovittu ennen asiakkaan määräämistä edunvalvonnan piiriin. Limiittimuotoisten eli jatkuvien luottojen, tililuottojen ja joustoluottojen kohdalla puolestaan otetaan yhteyttä asiakkaan edunvalvoajaan ja neuvotellaan luoton irtisanomisesta. Edunvalvojan suostuessa luoton irtisanomiseen voi pankki irtisanoa sen heti. Jos pankki irtisanoo luoton yksipuolisesti, tulee pankin noudattaa luottoehtojen mukaisia irtisanomisaikoja. Tililuoton velkasaldon maksuohjelmasta pankin on puolestaan päätettävä yhdessä asiakkaan edunvalvojan kanssa. (HolTL 34 §; Pankin toimintaohjeet 2011.)

10 Lainopilliset palvelut

Pankit tarjoavat apua edunvalvonta-asioihin ja niihin liittyviin oikeustoimiin. Lainopillisiä palveluita ovat muun muassa lahjoituksiin ja ennakoperintöihin liittyvä neuvonta ja asiakirjojen laatiminen, perunkirjoitusten ja perinnönjakojen toimittaminen, edunvalvontavaltakirjat sekä testamenttien laatiminen.

10.1 Lahjoitus

Alaikäisille ja vajaavaltaisiksi julistetuille edunvalvonnassa oleville henkilöille osoitetut lahjat vastaanottaa heidän edunvalvojansa. Päämiehellä on myös itsellään mahdollisuus ottaa lahjoitus vastaan, mikäli hän ymmärtää asian merkityksen. (HolhTL 32 §.)

Mikäli edunvalvoja lahjoittaa alaikäiselle tai vajaavaltaiseksi julistetulle varallisuutta, on suositeltavaa, että lahjan vastaanottamista varten maistraatilta haetaan edunvalvojan sijaisen määräämistä tai käytetään notaarilahjoitusmenettelyä. Tätä menettelytapaa käytetään, jottei lahjoitusta voisi jälkeinpäin riitauttaa. Lisäksi rahalliselta arvoltaan huomattavat lahjoitukset kannattaa rekisteröidä maistraatissa. (Lahjalupauslaki 6 §).

Edunvalvojalla ei kuitenkaan ole lupaa lahjoittaa päämiehensä varoja. Pankin tehtävä ei myöskään ole valvoa sitä, miten edunvalvojat käyttävät päämiestensä varoja. Edes maistraatilla ei ole oikeutta antaa edunvalvojalle lupaa lahjoituksen tekoon, sillä omaisuuden vastikkeen lahjoittaminen ei ole missään tilanteessa päämiehen edun mukaista. Sen sijaan päämies voi itse tehdä pieniä lahjoituksia, kuten antaa lahjoja, mikäli ymmärtää lahjoituksen merkityksen. Näissä tilanteissa lahjoituksen hoitajana toimii edunvalvoja. Holhousvoimilain 38 § mukaan päämiehellä on oikeus antaa olosuhteisiin nähden tavanomaisia ja kohtuuarvoisia lahjoja. Tällöin edunvalvojan roolina on huolehtia siitä, että päämiehen tarkoitus mahdollistuu. (HolhTL; Pankin toimintaohjeet 2011.)

Ulkopuolinen henkilö ei voi koskaan lahjoittaa edunvalvottavan omaisuutta. Toisinaan on tilanteita, joissa esimerkiksi dementoituneen päämiehen lapset ehdottavat, että vanhemman tililtä lahjoitettaisiin kaikille lapsille samansuuruinen summa. He saattavat perustella lahjoitusta esimerkiksi tasavertaisuudella tai sillä, että vanhempi varmasti haluaisi lahjoittaa, mikäli vain ymmärtäisi asian. Näin ei voida kuitenkaan toimia, sillä notaarilahjoitusta tai muuta rahallista lahjaa tililtä ei voi siirtää kuin itse tilinomistaja. Tämän vuoksi dementoituneen vanhemman tililtä ei voida lahjoittaa edes samansuuruista summaa jokaiselle lapselle. Lahjoituksia ei voida tehdä, sillä ne eivät koidu tilinomistajan eduksi. Sen sijaan tilinomistajan varoista voidaan maksaa hänelle hyväksi koituvia laskuja, kuten hoitokuluja.

10.2 Perintöoikeudelliset asiat

Edunvalvoja tarvitsee päämiehensä puolesta maistraatilta luvan perinnöstä luopumiseen. Lupaa tulee hakea päämiehen kotikunnan maistraatilta. Edunvalvoja ei voi myöskään tehdä testamenttia tai peruuttaa sitä päämiehensä puolesta, vaan tähänkin vaaditaan maistraatin lupa. (HolhTL 34 §.)

Perunkirjoituksissa täysi-ikäistä päämiestä edustaa edunvalvoja. Päämies voi myös itse osallistua perunkirjoitukseen, mikäli hän ymmärtää asian merkityksen. Kutsu perunkirjoitukseen lähetetään pääasiassa edunvalvojalle, mutta jos päämies ymmärtää asian merkityksen, lähetetään kutsu hänellekin. Edunvalvojan tulee toimittaa maistraatille kopio perunkirjasta kuukauden kuluessa siitä, kun perunkirjoitus on toimitettu. (OPK Lakipalvelut 2008.)

11 Vakuutuspalvelut

Kun asiakkaalle määrätään edunvalvoja, se vaikuttaa sekä asiakkaan vakuutus- että vahinkoasioiden hoitoon. Edunvalvontamääräys lisätään asiakkaan asiapapereihin ja käsitellään kuten valtakirjat. Asiakkaan tietoihin lisätään; ”Etunimi Sukunimelle määrätty edunvalvoja 1.1.2012 alkaen toistaiseksi/31.12.2012 saakka. Kopio edunvalvojamääräyksestä löytyy Ashan (asiakashallinta) asiapapereista.”

Päämiehen ollessa vajaavaltainen, edunvalvoja voi päättää päämiehensä vakuutusasioista, esimerkiksi ottamalla uusia vakuutuksia tai irtisanoa voimassa oleva vakuutus. Jos taas päämiehen toimikelpoisuutta on rajattu, toimihenkilön täytyy selvittää edunvalvojan valtuudet. Asiakaspalvelutilanteessa tulee selvittää, onko vakuutusten hoito sellainen asia, jonka edunvalvoja saa tehdä ja saako edunvalvoja tehdä sen yksin vai yhdessä päämiehensä kanssa. Edunvalvojan tulee osoittaa oikeuksiensa laajuus käräjäoikeuden päätöksellä tai maistraatin holhousasioiden rekisteristä saadulla todistuksella.

Edunvalvojamääräys näkyy luottotiedoissa maksuhäiriöluokka nelosena;

- HAE tarkoittaa että henkilölle on määrätty edunvalvoja, toimikelpoisuutta ei ole rajoitettu. (HolTL 14 §)
- HAR tarkoittaa että henkilölle on määrätty edunvalvoja, toimikelpoisuutta on rajoitettu.
- HAV tarkoittaa että henkilö on julistettu vajaavaltaiseksi ja hänelle on määrätty edunvalvoja.
(Pohjola, vakuutuspuolen koulutusmateriaali)

12 Yhteenveto

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää holhoustoimilain ja edunvalvonnan vaikutuksia pankkitoimintaan eli minkälaisia edellytyksiä holhoustoimilaki ja finanssivalvonta asettavat pankille edunvalvonnassa olevan asiakkaan kanssa asioidessa. Osuuspankilla on omat toimintasäännökset, joiden mukaan toimihenkilöiden tulee toimia ja nämä säännökset pohjautuvat holhoustoimilakiin. Näiden tietojen tulisi olla nopeasti ja helposti saatavilla.

Edunvalvojan määräämistä haetaan maistraatilta tai käräjäoikeudelta ja pankissa tehtävät toimenpiteet ja sopimukset tehdään niiden päätösten pohjalta. Jokaisessa tapauksessa tulee selvittää edunvalvonnan laajuus ja edunvalvojan rooli. Pankin toimihenkilön tulee tuntea edunvalvonnan eri muodot ja niiden vaikutukset pankissa asiointiin, koska päämiehen oikeus-toimikelpoisuutta tulee rajoittaa vain sen mukaan, mikä on tämän etujen mukaan tarpeen. Toimihenkilön tulee selvittää mikä edunvalvonnan muodoista on kyseessä, jotta hän toimisi lain edellyttämällä tavalla. Toimihenkilö asioi pääsääntöisesti edunvalvojan kanssa. Päämies voi hoitaa itse ainoastaan merkitykseltään vähäiset ja tavanomaiset toimet, kuten tililtä nostot. Päämiehellä tulee yleensä olla käytössään tili, josta hän päättää itse. Tällä tilillä tulisi olla riittävät käyttövarat normaalia elämää varten. Muista asioista päättää yleensä edunvalvoja, riippuen kuitenkin edunvalvonnan muodosta.

Pankissa tulee olla merkattu asiakastietojärjestelmään tieto edunvalvonnasta sekä sen laajuus. Edunvalvojan määrääminen ei vaikuta ainoastaan uusien sopimusten solmimiseen vaan sillä on vaikutusta myös vanhoihin sopimuksiin. Edunvalvojalta tarvitaan lupa muun muassa siihen, että asiakas saa pitää pankkikortin hallussaan tai tilinkäyttöoikeudet.

Periaatteessa laki ei aina kiellä päämiestä edustamasta itse itseään tietyissä tapauksissa, mutta pankin toimihenkilöiden on suhtauduttava näihin toimiin varauksella tai asioida edunvalvojan kanssa. Pankin toimihenkilöiden tulee olla myös tietoinen oikeustoimista, joihin edunvalvoja tarvitsee luvan holhousviranomaiselta eli maistraatilta.

Kun pankin toimihenkilöt toimivat niin holhoustoimilain kuin pankin omien toimintaohjeiden mukaisesti, pankki välttää tilanteita, jossa sille voisi tulla vahingonkorvausvastuu tai oikeustoimesta tulisi mitätön. Myös asiakkaille olisi hyvä saada oma opas, jotta heilläkin olisi tieto siitä, miten edunvalvontatilanteissa tulisi toimia.

Lähteet

Painetut lähteet

Alhonsuo, Nisen, Pellikka, 2009. Finanssitoiminnan käsikirja. Helsinki: Hakapaino Oy.

Antila, T.2007. Edunvalvontavaltuutus. Helsinki: WSOY pro.

Kangas, U. 2006. Perhe- ja perintöoikeuden alkeet. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

Lahjanlupauslaki 31.7.1947/625.

Laki edunvalvontavaltuutuksesta 25.5.2007/648.

Laki holhoustoimesta 1.4.1999/442.

Mäkinen, K. 2008. Perhe ja perintö lakikokoelmat. Helsinki: Edita.

Parviainen, E. 2009. Käytännön edunvalvontatyö. Helsinki: Edita.

Parviainen, E & Rubanin, M. 2009. Holhoustoimen lainsäädäntö. Helsinki: Edita.

Vuorijoki, J. 2002. Lakiopas sopimuksen tekemiseen. Helsinki: Wsoy.

Välimäki, P. 2008. Holhoustoimen pääpiirteet. Helsinki: WSOY pro.

Sähköiset lähteet

Asiakkaan tunteminen. 2011. Finanssialan keskusliitto. Viitattu 6.12.2011.

http://www.fkl.fi/materiaalipankki/ohjeet/Dokumentit/Asiakkaan_tunteminen.pdf

Maistraatti. 2010. Edunvalvojan saaminen. Viitattu 2.2.2012.

<http://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/holhoustoimi/Edunvalvojan-henkilo-ja-tehtavat/>

Edunvalvonnan tarpeen arviointi. 2009. Maistraatti. Viitattu 01.03.2012.

<http://www.maistraatti.fi/Documents/Holhoustoimi/Ehdotus%20menttelytavoista%20edunvalvonnan%20tarpeen%20arvioimisessa.pdf?epslanguage=fi>

Edunvalvontavaltuutus. 2009. Oikeusministeriö. Viitattu 30.3.2012.

<http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURLapptype=BlobServer&SSURLcontainer=Default&SSURLsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline; filename=Edunvalvontavaltuutus.pdf&SSURLscontext=Satellite Server&blobwhere=1243790096901&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>

Estotili. 2010. Maistraatti. Viitattu 05.05.2012.

<http://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/holhoustoimi/Edunvalvojan-toiminnan-valvonta/#p%C3%A4%C3%A4miehen%20varojen%20sijoittaminen%20ns.%20estotilille>

Holhotut.2010. Yle tv. Viitattu 15.3.2012.

<http://tv1.yle.fi/juttuarkisto/ajankohtaisohjelmien-aiheita/mot-holhotut>

Korttiehdot. 2011. Osuuspankki. Viitattu 20.3.2012.

<https://www.op.fi/media/liitteet?cid=150189965&srcpl=3>

Pankkialaisuusohje. 2009. Finanssialan Keskusliitto. Viitattu 07.05.2012.

<http://www.fkl.fi/materiaalipankki/ohjeet/Dokumentit/Pankkialaisuusohjeet.pdf>

Pankkitoiminta. 2012. Taloussanomat. Viitattu 06.05.2012.
<http://www.taloussanomat.fi/porssi/sanakirja/termi/pankkitoiminta/0>

Peruspankkipalvelut. 2011. Finanssivalvonta. Viitattu 01.04.2012.
http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Finanssialan_palveluita/Pankkipalvelut/Peruspankkipalvelut/Pages/Default.aspx

Tiliehdot. 2011. Osuuspankki. Viitattu 30.3.2012.
<https://www.op.fi/media/liitteet?cid=151342832&srcpl=3>

Toimintakelpoisuuden rajoittaminen. 2012. Laki24. Viitattu 10.01.2012.
<http://www.laki24.fi/hehoyh-holhous-toimintakelpoisuus.html>

Verkkopalvelun ehdot. 2011. Osuuspankki. Viitattu 05.05.2012
<https://www.op.fi/media/liitteet?cid=151246258&srcpl=3>

Julkaisemattomat lähteet

Edunvalvonnan tarpeessa olevat asiakkaat. 2011. Osuuspankki.

OPK Lakiasiat 2005

OPK Lakipalvelut 2008

OPK Lakipalvelut 2009. Edunvalvontavaltuus. OPK Lakipalvelut 2009.

Pankin toimintaohjeet 2011. PAL laki ja perintäpalvelut.

Pohjola, vakuutuspuolen koulutusmateriaali.

Liitteet

Liite 1. Edunvalvojan hakeminen	40
Liite 2. Edunvalvontavaltakirja.....	43

Liite 1. Edunvalvojan hakeminen

HAKEMUS EDUNVALVOJAN MÄÄRÄMISEKSI

(Edunvalvojan tarpeessa oleva henkilö hakee itse edunvalvojan määräämistä)

ILMOITUS EDUNVALVONNAN TARPEESSA ILMEISESTI OLEVASTA HENKILÖSTÄ

Maistraatti
täyttää ->

Saapumispäivä	Diaarinumero

HENKILÖTIEDOT	Edunvalvonnan tarpeessa olevan henkilön tiedot	
	Nimi (sukunimi ja etunimi)	Henkilötunnus
	Yhteystiedot (osoite ja puhelinnumero)	
	Hoitolaitos ja hoitava lääkäri	
	Omaisuus ja/tai velat pääpiirteissään	
MÄÄRÄYKSEN KESTO	☐ Toistaiseksi ☐ Määräajaksi __/__/20__ - __/__/20__	

TEHTÄVÄ, JOHON EDUNVALVOJAA TARVITAAN	☐ Taloudelliset asiat
	☐ Muu tehtävä. Mikä? ☐ _____

	□

PERUSTELUT		
HENKILÖTIEDOT	Edunvalvojaksi ehdotetun tiedot	
	Nimi (sukunimi ja etunimi)	Henkilötunnus
	Yhteystiedot (osoite ja puhelinnumero)	
	Sähköpostiosoite	

LÄHIOMAISET JA MUU HENKILÖ JOLLA ON TIETOA EDUNVALVOJAN TARPEESSA OLEVAN OLOSUHTEISTA	Yhteystiedot	
	Nimi (sukunimi ja etunimi)	Henkilötunnus
	Yhteystiedot (osoite ja puhelinnumero)	
	Sähköpostiosoite	
	Nimi (sukunimi ja etunimi)	Henkilötunnus
	Yhteystiedot (osoite ja puhelinnumero)	
	Sähköpostiosoite	

	Nimi (sukunimi ja etunimi)	Henkilötunnus
	Yhteystiedot (osoite ja puhelinnumero)	
	Sähköpostiosoite	

ILMOITTAJAN TIEDOT JOS ERI KUIN EDUNVALVOJAN TARPEESSA OLEVAN	Nimi (sukunimi ja etunimi)	Henkilötunnus
	Yhteystiedot (osoite ja puhelinnumero)	
	Sähköpostiosoite	

PÄIVÄYS JA ALLEKIRJOITUS	Päiväys (paikka ja aika)	Allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITTEET	◦ lääkärinlausunto, jos se voidaan hankkia ◦ tietoja edunvalvojaksi ehdotetusta / suostumus edunvalvojaksi – lomake

Liite 2. Edunvalvontavaltakirja

VALTUUTTAJA

Ville Valtuuttaja (s. x.x.xxxx)
Lähiosoite
12345 Mallila

VALTUUTETTU

Veera Valtuutettu (s. x.x.xxxx)
Lähiosoite
12345 Mallila

VARAVALTUUTETTU

Etunimi Sukunimi (s. x.x.xxxx)
Lähiosoite
12345 Mallila

TOISSIJAINEN VALTUUTETTU

Etunimi Sukunimi (s. x.x.xxxx)
Lähiosoite
12345 Mallila

VALTUUTUS

Valtuutan Veera Valtuutetun edustamaan minua omaisuuttani koskevilla ja muissa taloudellisissa asioissani sekä sellaisissa henkilöäni koskevilla asioissa, joiden merkitystä en kykene ymmärtämään sillä hetkellä, jolloin valtuutusta on käytettävä.

Määrään valtuutuksen tulemaan voimaan siinä tapauksessa, että tulen sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistani.

Nimeän X X:n varavaltuutetuksi sen varalta, että Veera Valtuutettu tulee sairauden tai esteellisyyden vuoksi taikka muusta syystä tilapäisesti estyneeksi hoitamaan tehtävänsä.

Nimeän X X:n toissijaiseksi valtuutetuksi sen varalta, että Veera Valtuutettu ei ota valtuutetun tehtävää vastaa, luopuu siitä tai tulee pysyvästi estyneeksi hoitamaan sitä.

Valtuutettu on tämän valtakirjan nojalla muun ohella oikeutettu myymään tai muuten luovuttamaan omistamiani kiinteistöjä sekä hakemaan kiinnityksiä ja perustamaan panttioikeuksia niihin.

Valtuutettu ei saa ilman maistraatin lupaa antaa pantiksi eikä luovuttaa omistamiani Asunto Oy Mallila -nimisen yhtiön osakkeita nro X-X.

Valtuutettu on valtuutuksen vahvistamisesta lähtien oikeutettu antamaan puolestani kullekin lapselleni heidän jokaisena syntymäpäivänään enintään 1000 euron suuruisen rahalahjan.

Valtuutetun on kahden vuoden välein annettava maistraatille tili taloudellisten asioiden hoitamisesta. Ensimmäinen tilikausi päättyy kuitenkin jo edunvalvontavaltuutuksen vahvistamisvuotta seuraavan kalenterivuoden päättyessä.

Mallilassa, 1. päivänä maaliskuuta 2012

Ville Valtuuttaja
ammatti, kotipaikka

TODISTUSLAUSUMA

Yhtä aikaa läsnä olevina esteettöminä todistajina vakuutamme, että Ville Valtuuttaja, jonka henkilöllisyyden olemme tarkistaneet / jonka henkilökohtaisesti tunnemme, on omakätisesti allekirjoittanut tämän edunvalvontavaltakirjan. Toteamme, että Ville Valtuuttaja on tehnyt valtakirjan vapaasta tahdostaan ja että hän on kyennyt ymmärtämään sen merkityksen.

Mallilassa, 1. päivänä maaliskuuta 2012

Tauno Todistaja
pankkilakimies, kotipaikka

(s. x.x.xxxx)

Mallilan OP

Tiina Todistaja
pankkitoimihenkilö,
kotipaikka

(s. x.x.xxxx)

Mallilan OP